

КСРО-ның Ішкі Предикторы

Әділ болып: есте
сақтау, сезу, ойлану,
әрекет қылу = бүкіл
Жерді өзгеруі

**Ақшаның екі тұжырымдамасы:
олардың әрқайсысына негізделген
қоғамның**

Медитацияға арналған презентация -
әлемді өз бетімен қабылдау және
өмірдің мәні туралы ойлау. «Қалың
кітаптарды» оқу үшін көп уақыт керек.

Суреттер көп нәрсені тезірек
көрсетуге мүмкіндік береді; тезистер
көп нәрсені қысқаша көрсетуге
мүмкіндік береді, бірақ сіз әлі де
өмірді сезіп, ойланып көруіңіз керек ...

**Дағдарыс оны туғызған дүниетаным
негізінде шешілмейді.**

**Өмірге наразылық өзімен өзі бүлдіргіш
және нәтижесіз болады.**

**Өмір сапасын жақсарту үшін
шығармашылық қажет, ал
шығармашылық - бұл білім мен еркіндік.**

ТРУД-НАШ ОБЩИЙ ДОЛГ.

**Дәулеттілік көздері туралы 1920
жылдардағы кеңестік плакаттар**

Тақырып 1. Ақша туралы тарихи қалыптасқан түсінік

Университеттің экономикалық теориясының оқулығынан білуге болады:

Ақша - бұл барлық басқа тауарлардың құнына әмбебап балама болып табылатын және келесі функцияларды орындайтын арнайы тауар:

- 1) құнның өлшемі
- 2) **айналыс қаражаты;**
- 3) қазынаны қорлануы немесе қалыптастыру құралы;
- 4) төлем қаражаты;
- 5) әлемдік ақша.

Сонымен осындай - **алтын** - болып көп адамдар «дұрыс ақша» мен олардың бақытқа ие болуынан көреді...

Ақша айналысына мыналар кіреді: 1) сыйлық актілері және 2) сатып алу-сату сауда мәмілесіларына байланысты емес төлемдер.

Бұл ақша тұжырымдама 19-шы ғасырдың ортасында жеке кәсіпкердің саудасы туралы идеялар негізінде қалыптасқан және қоғамның қазіргі өмірін және одан әрі дамуын экономикалық қамтамасыз етудегі қажеттіліктеріне негізделмеген.

Ондағы негізгі білім - бұл әмияндағы ақша «әрдайым молшылықта тұру», тіпті одан да жақсы - «молдан артық» болу үшін оны қалай пайдалану керек?

Бұл сұраққа ең «дұрыс» жауап қарапайым:

біз ғаламдық ауқымда мафия-корпоративті қағидалар бойынша өсімқорлықпен айналысуымыз керек.

Алайда, бос қызмет орындары өсімқорлық қауымдастықта жоқ болғаннан кейін, бұл сұраққа «дұрыс» бірақ төменгі деңгейде жауап:

Сіз өзіңізді өсімқорларға сатып, олардың бұйрығын немесе олардың мүдделеріне қарсы келмейтін нәрсені жасауыңыз керек - әйтпесе олар сізді жұтатады.

Бірақ бұл білім мен дағдылардың деңгейі маймылдарға да қолжетімді...

«Капуцинлер» түріндегі маймылдар. Төменгі екі фотосуретте Йель университетінде жүргізілген эксперимент бейнеленген, оның барысында маймылдар «ақшаны» пайдалануға үйретілген: веб-сайттағы «Ақша, маймылдар және ... қызықты эксперимент» бөлімін қараңыз: http://www.darchik.ru/mobile_soft/1489-dengi-obezyany-i-prostituticiya-interesnejshij-yeksperiment.html.

Бұл эксперименттің нәтижелері.

1. «Капуциндер экономисттің тілінде айтқанда «пайдалылықты максимизациялау» және «баға теориясының» ережелерін ұстанады: бірдеңенің бағасы түсіп кеткен кезде адамдар көбірек сатып алуға бейім». Олар адамдарға ұқсап өздерін өзі ұстады. «Капуцин маймылдарының мінез-құлқын талдаудан алынған мәліметтер, - дейді Кит Чэнь (эксперимент ұйымдастырушыларының бірі), оларды (Капуцин маймылдарды) көптеген акционерлік инвесторлардан статистикалық тұрғыдан ажыратуға болмайды».

2. Маймылдарды жетонды лақтырып, құлаудың нәтижелерін ескере отырып, екі құмар ойынға сәтті болып еліктірды.

3. Капуциндердің бірі зерттеушілерден жетондердің бір бөлігін алу барысында бүкіл подносты ұстап алып, ішіндегісін жалпы торға тастады. Маймылдар арасында «мүмкіндігінше көп жетондерды алу» тақырыбында жалпы психоз басталды.

4. «Банк тонаушы» маймыл тәркіленген жетондерды ортақ торына лақтырғаннан кейін хаос пайда болды. Аталықтердің бірі жыныстық қатынасты аналықтен сатып алған. Сол аналық қызмет көрсеткен жетонды алғаннан кейін оны бірден тәтті тағамдардың бірін сатып алу үшін қолданған.

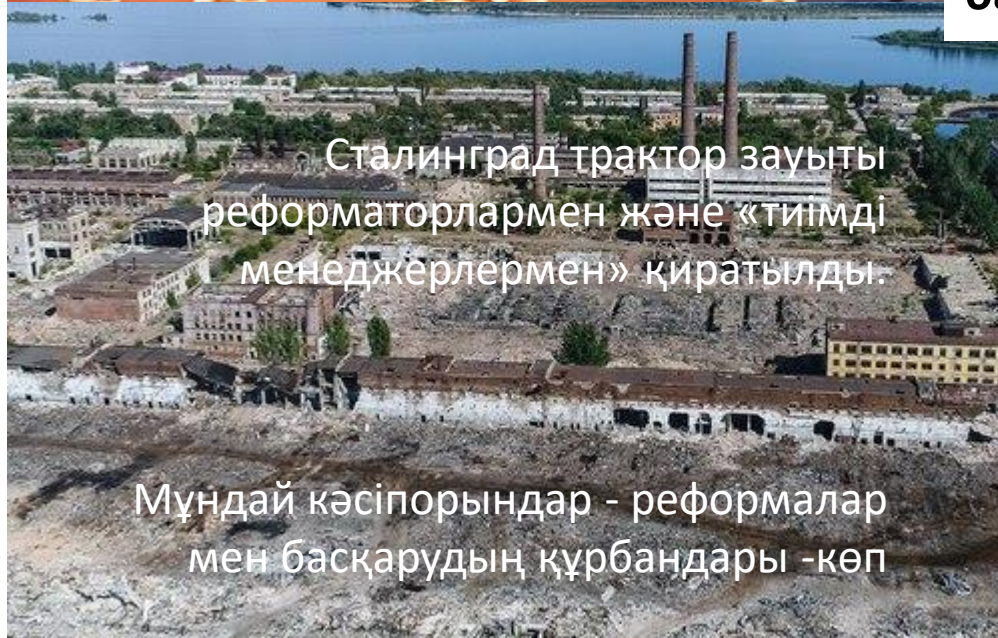
Капуцин маймылдарының мінез-құлқын зерттеу барысында алынған нәтижелер олардың мәдениетінде «қаржы» пайда болғандығын көрсетті. Олардың «қаржы» әсеріндегі әрекеті, тарихи қалыптасқан буржуазиялық-либералды қоғамдағы адамдардың мінез-құлқымен статистикалық түрде бірдей, мұнда қаржы ежелден адамдар массалары бағынатын мәдени факторлардың бірі болған.

Маймылдар мен адамдар арасындағы қаржылық айналысы тек бір ғана айырмашылықты атап өтуге болады, ол:

- «Зерттеушілердің қамқорымен дайын өмір сүрін Йель университетінің капуцин маймылдары зертханалар тобындағы «қаржылық айналысы» құрамында *инвестициялық құраушысы* жоқ: яғни олар еңбекке ақы төлеудің қажеті жоқ, сонымен қатар еңбек өнімі болып табылатын өндірістік құрал-жабдықтарды жеткізіп беру үшін ақы төлеудің қажеті жоқ және өнімнің жаңа түрлерін игеру үшін ақы төлейді.
- Адам қоғамының қаржылық айналасы инвестициялық құраушысы бар және ол өмірді экономикалық қамтамасыз етуде және техносфера дамыған қоғамның дамуында шешуші рөл атқарады, өйткені адамдар жұмыс істеуі керек, сәйкесінше еңбекке ақы төлеуге, өндірістік жабдықтар мен жаңа өнімдер түрлерін әзірлеуге және жеткізуге мәжбүр.

Яғни эксперимент кезінде маймылдардың «экономикалық» қызметі тек тұтыну саласы мен «экономиканың алып-сатарлық секторы» шегінде оқшауланған, мораль мен этика аспектісіндегі бұл жағдай барлық «ұлы комбинатордың» дарындарын сүйетіндерді Остап Бендерді олармен туыстастырады.

«Алтын антилопа» мультфильміндегі шарықтау шегіне дейін кадр - раджаның арманы орындалды: алтын - ақша - көп, өлшенбейтін дәреже, бірақ олар қысады және өлтіреді.

Сталинград трактор зауыты реформаторлармен және «тиімді менеджерлермен» қиратылды.

Мұндай кәсіпорындар - реформалар мен басқарудың құрбандары -көп

«Маймылдың бақыты» - «армандардың орындауы» және оның салдары: 1980 жылдары КСРО-ға қатысты Ресей Федерациясында жалақы шамамен 100 рет өсті, күнделікті тұтынатын өнімдердің бағасы одан да өсті, бірақ өмір сапасы көтерілмеді және халықтың көпшілігі үшін төмендеді.

«Байлар ақшаны жемейді» (орыс мақал) - «цифрлық ғасырда» және «постиндустриалды» қоғамда **нақты** өнімнің жеткілікті мөлшерде өндірілуі **баламасыз** қажет.

«Алтын антилопа» мультфильміндегі шарықтау шегі: алтын - ақша шаңға айналды ... (1954)

Дағдарыс па, әлде бәрі қалыпты ма?

Еді

Болды

ДЕЙСТВУЮЩИЙ ПАРК ПАССАЖИРСКИХ САМОЛЕТОВ В АВИАКОМПАНИЯХ РОССИИ
КОЛИЧЕСТВО ЕДИНИЦ ПАССАЖИРСКИХ АВИАЛАЙНЕРОВ ОТЕЧЕСТВЕННОГО И ЗАРУБЕЖНОГО ПРОИЗВОДСТВА
По данным ГосНИИ ГА за сентябрь 2013 года

Әлемдік деңгейге шығатын өндірістік жабдықтар, ноутбуктар, ұялы телефондар, тұрмыстық техниканың басқа түрлері, операциялық жүйелер мен қолданбалы бағдарламалық қамтамасыздандыру және басқа да «high-tes» ішкі даму қайда?

Кредиттік-қаржылық жүйе арқылы білім беру жүйесін, ғылым мен өндірісті дамытуды, ұрпақтар сабақтастығында қоғамды экономикалық қамтамасыз етілуді және мемлекеттік саясатты экономикалық қамтамасыз етілуді қалай басқаруға болады? - Танымалы ақшаның тұжырымдамасы бұл сұраққа жауап бермейді. Сондықтан әлемнің кез келген оқу бағдарламасында, экономика факультетінде немесе университеттерінде оған жауап жоқ

Егер олай болмаса, онда бүкіл әлем сапалы басқаша өмір сүрін еді, ал Ресейде ештеңеден «дағдарыс» туындамас еді.

ПРАКТИКА - ШЫНДЫҚ КРИТЕРИЙІ: ақша туралы басым түсінік бар экономикалық ғылым басқару жағынан негізсіз жасалған, сондықтан зиянды.

Қойылған сұраққа жауап беру үшін әмиянды қалай пайдалану керектігі туралы білім ғана емес, сонымен қатар әртүрлі білім қажет. Маңызды түрде басқа экономикалық ғылым қажет, ал соның ішінде - **БАСҚАРУ - макроэкономикалық деңгейде ақша тұжырымдамасы.**

Біріншісі екіншісімен жалпы ғылыми әдістемелік позицияларға ара қатынасын белгілеу қажет:

А.Я. Лившиц - Б.Н. Ельцин РФ Президентінің бұрынғы көмекшісі, вице-премьер және қаржы министрі: **«Экономика әйел сияқты. Сіз оны түсінесіз бе?»** Деп сұрады. - «Финансовые известия», 05.10.2005 ж.

А.В.Дворкович – бұрын Д.А. Медведев Ресей Федерациясы Президентінің көмекшісі, кейіннен вице-премьер: **«Экономистерді синоптиктер өздерін олардын фоныда жақсы көрінетіндей болу үшін ойлап шығарған»** - «Комсомольская правда», 11.06.2009 ж.

Саясаткерлер мен қоғамтанушылар үшін мұндай «ашулар» норма болып табылады. Егер олар біліксіз деп айыпталса, онда олар Нобель сыйлығына дейін «регалияны» көрсетуден немесе Паниковскийдің стиліндегі истерияны: «сен кімсің?!!!» дегеннен басқа ештеңеге қабілетті емес.

Аналог: техникалық университетте материалдардың кедергісі бойынша емтихан тапсыру.

Студент: **профессор, тұтас орта механикасы әйел сияқты: сіз оны шынымен түсіне аласыз ба?**

Профессор: Бұл керемет, сіз тек жақсы бағаға ғана емес, сонымен қатар кандидаттық дәрежеге де лайықсыз ... Жоқ, ғылым докторы.

Осындай «сопроматпен» бүкіл өркениет жоққа шығарған болар еді.

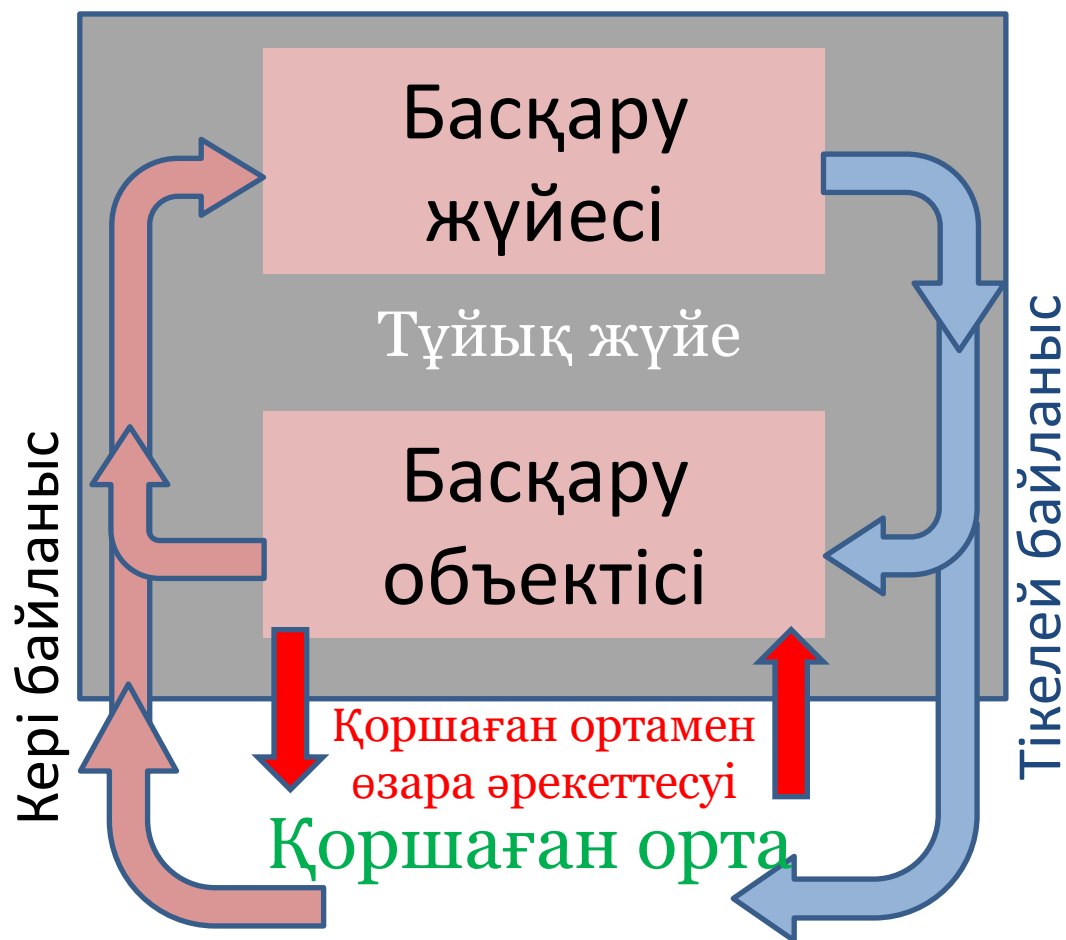
Тақырып 2. Жеткілікті жалпы басқару теориясы (ЖЖБТ) теориясының негіздері

Толық басқару функциясы - ЖЖБТ-ның негізгі ұғым - келесі қадамдарды қамтиды:

1. «Психикаға» әсер ететін және осылайша басқару қажеттілігін тудыратын ортаның факторды анықтау.
2. Анықталған факторға мақсат қою.
3. Оқиғалардың барысын көпжақты болжауға негізделген мақсаттарға жету тұжырымдамасын әзірлеу.
4. Тұжырымдаманы өмірге енгізу - соған сәйкес басқаруды ұйымдастыру.
5. Басқару процесінің барысын бақылау және тұжырымдаманы және ағымдағы басқаруды түзету.
6. Мақсаттарға жету және ресурстарды босату немесе (егер басқару сәтсіз болған жағдайда) 1-параграфқа оралу.

Тұйық жүйесі = басқару объектісі + басқару жүйесі ортамен өзара әрекеттесетін және бір-біріне тікелей және кері байланыс контурлары арқылы тұйық болып табылады. Кез келген табиғи, әлеуметтік, техникалық процесті келесі түрде ұсынуға болады:

Қоршаған орта

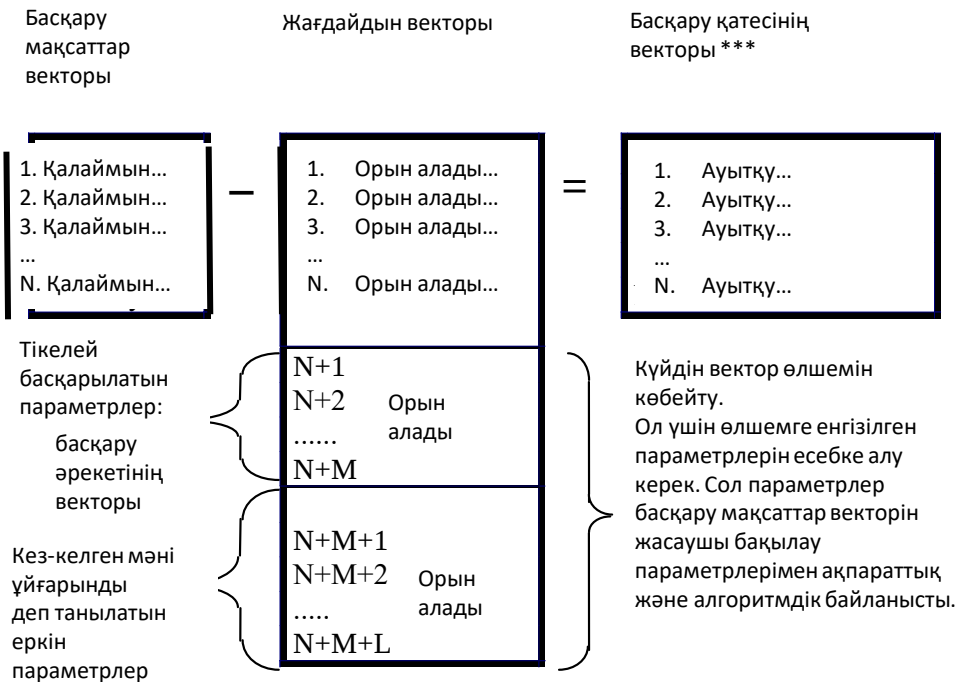
Схемы управления:

- Бағдарламалық басқару схемасы (кері байланыстар жоқ, басқару әсер етуі - уақыт функциясы, таймер жұмысына байланысты).
- Бағдарламалық-адаптивті басқару схемасы (тікелей және кері байланыстар бар, басқару әсер етуі - қоршаған орта мен объектінің ағымдағы параметрлерінің функциясы).
- Предиктор-корректор (болжау-түзетуші: басқару әсер етуі - қоршаған орта мен объектінің ағымдағы параметрлерінің функциясы және басқару процесінде жүзеге асырылатын болжам).

Басқару тәсілдері (өзін-өзі басқару):

- Құрылымдық басқару тәсілі (Басқару жүйесі дегеніміз - басқару тұжырымдамасына сәйкес бір-бірімен және қоршаған ортамен өзара әрекеттесетін функционалды мамандандырылған элементтерден жинақталған құрылым. Басқару сапасы құрылымның сәулетімен уағдаласады - бұл тәсілге атау береді).
- Басқарудың құрылымсыз тәсілі (Бұл әртүрлі өзін-өзі басқару элементтерінде ақпарат пен алгоритмдерді тарату. Соған орай әрекет ету ретінде өзін-өзі басқару процесінде жиын элементтері өздері басқару тұжырымдамасын жүзеге асыратын құрылымды немесе бірнеше құрылымдарды қалыптасады).
- Виртуалды құрылымдар негізінде басқару (Бұл құрылымдық басқару тәсілінің құрылымсыз басқару тәсілісі жүзеге асырылатын жиынтық элементтерге енуі. Сонымен қатар, жиынтықке енетін құрылымдар тура осы жиынтықтан алған элементтернен құрылған, және осы жиынтықтың сол құрылымдар барлық осы құрылымдарға жатпайтын элементтеріне көрінбейтін болып қалады).
- Қоғамдарда құрылымдық басқару құрылымсыз басқарудан немесе виртуалды құрылымдардың әртүрлі типтері негізінде басқарудан туындайды.
- Басқарудың жоғары сапасы предиктор-корректор схемада барлық үш тәсілін бірге үйлестікте арқылы қол жеткізіледі.

Басқару процесінде ақпаратты құрылымдау.

1, ... , N - басқару объектісінің (процесінің) бақылау параметрлерін кері тәртіпте, егер қойылған мақсаттардың толық жиынтығына қол жеткізу мүмкіндік болмаса, таңдалған нақты мақсаттарды жүзеге асырудан мәжбүрлі түрде бас тартуға;

N+1, ... , N+M+L - мүмкін күйлердің матрицасындағы бақылаумен байланысты параметрлер;

N+1, ... , N+M - тікелей басқарылатын параметрлер (басқару әрекетінің векторы); ерекше жағдай барлық немесе кейбір тікелей бақыланатын параметрлерде N-тен аспайтын индекстер болған кезде де мүмкін;

N+M+1, ... , N+M+L - еркін параметрлер;

*** Басқару қателігінің векторы оның құрамдас бөліктері ретінде өлшенетін басқару қателіктерін де, қателіктерді дұрыс бағалауды да қамтуы мүмкін.

- Егер сіз бұл құрылымды сенімді ақпаратпен толтыра алмасаңыз, басқару мүмкін емес немесе қауіпті.
- Басқару тұжырымдамасы мақсатқа жету алгоритмін, сонымен қатар басқару қателіктерінің векторын нөлге келтіруді сипаттайды (онда бар).
- Егер мақсатты вектор уақытта өте келе тұрақты болса, онда бұл басқару теңдестіруші режимінде болады.
- Егер мақсаттар векторы уақытта өте келе өзгерсе, онда бұл маневр.
- Маневр жасаудың ерекше жағдайы - бұл басқа субъектілердің әрекетіне жауап беру қажеттілігіне байланысты мақсаттар векторының өзгеруі, бұл басқарулардың немесе кооперациялардың қақтығысы.

Тақырып 3. Сауда тарихы және ақшаның өзгеруі

Сауда - бұл макроэкономикалық жүйеде құрылымдықсыз тәсілмен өнім айырбасуды өзін-өзі реттеу процесі

Сауда қоғамдағы өнім айырбасуды құрылымдық тәсілмен (яғни, бұйрық бойынша - директивті бағытталған) басқарудың мүмкін еместігінен (әртүрлі себептермен) байланыстан туындайды.

Сауданың пайда болуы үшін келесі шарттар қажет:

- Көптеген шаруашылық субъектілері, олардың ешқайсысы басқалар шығарған өнімді иеленууге немесе оны басқа біреулердің пайдасына басқа адамдардан алуға мүмкіндігі жоқ.
- Осы жиынтықтың шаруашылық жүргізуші субъектілері шығаратын өнімдердің өндірістік спектрлері бір-біріне сәйкес келмейді (өндіріс спектрі - бұл номенклатураның әр пункті бойынша өнімнің номенклатурасы және өндіріс көлемі).
- Шаруашылық жүргізуші субъектілердің кейбір бөлігі өз тұтынуларын өздері мүлдем шығармайтын немесе қажетті көлемде шығармайтын басқалар шығарған өнімдермен толықтыруды қалауы керек.
- Өнімдерді өндірушіден әлеуетті тұтынушыларға тасымалдау мүмкіндігі. Олардың арасында кейбіреулер нақты тұтынушы болат.

- Осы жағдайларда, тұтыну үшін басқаларға тиесілі затты алу мүмкіндігі не қайырымдылық акциясы арқылы, не оның артық өнімін (немесе өзі үшін неғұрлым маңызды өнімдер алу үшін қайырымдылықпен беруге болатын бөлігін) қалаған тауарларға басқалар шығарған тауарларды айырбастау арқылы жүзеге асырылуы мүмкін.
- Бастапқыда ақша әлі жоқ. Сондықтан сауда тек айырбастау (бартерлік): бір тауар тек кейбір басқа тауарға айырбасталады.
- Әр түрлі өнімдерді бір-бірімен алмастыру арақатынасы тараптардың өзара келісімі бойынша уағдаласады. Алмастырғанда басқалардан бар нәрсені алу үшін, бұл келісім олардың субъективті сезімдері мен олардың өзінің нәрседен бас тартіп мүмкіндіктерін бағалау негізінде жасалады.
- Ұзақ уақыт бойы тұрақты жұмыс істейтін «супермаркеттер» болмайды. Олардың орнында базарлар бар - бұл тауар иелері жыл сайынғы жұмыс пен өмір циклінің ырғағына уағдаласылған белгілі бір өзара қолайлы уақытта жиналатын ыңғайлы орындар.
- Базарларда өнім айырбасы көбінесе бірнеше қадам мен орындайді: *өз_өнімі* ⇨ *өнім_1* ⇨ *өнім_2* ⇨ ... ⇨ *қалаған_өнім*. Бұл схеманың жылдамдығы төмен, өйткені қалаған өнімді қалаған мөлшерде алу арқылы өнім айырбасы тізбегін сәтті аяқтау ықтималды сипатқа ие, ал тізбектің басынан аяғына өту ықтималдығы 0-ден 1-ге дейін өзгеруі мүмкін.

- «Потенциалды ақша» алдымен базарда өнім ретінде пайда болады. Оларды өздерінің **пайдалы қызметімен («пайдалану құндылығы»)** қатар, **басқа барлық өнімдерге айырбастаудың жоғары мүмкіндігімен сипатталады.**
- Барлық сауда қатысушылары «потенциалды ақшаны» *өнімді айырбастаудың тиімді үдеткіші ретінде* зердесіне жеткен кезде «нақты ақша» мәртебесін алады.
- Бір мезгілде бірнеше өнім «нақты ақша» ретінде әрекет ете алады. Мұндай өнімдерде тауарлардың «ақша тобын» құрайтын «пайдалану құндылығы» бар.
- Ақшаның пайда болуы нәтижесінде өнім айырбасу тізбегі екі адымды және **кепілдендірілген** болады: *өз_өнімі* $\Rightarrow$ *ақша* $\Rightarrow$ *қалаған_өнім*.
- Бұл тізбекті уақыт бойынша екі кезеңге бөлуге болады: 1-кезең: *өз_өнімі* $\Rightarrow$ *ақша*; 2-кезең: *ақша* $\Rightarrow$ *қалаған_өнім*.
- Ақшаға айналған кез-келген өнім, сонымен бірге, талап етілген, тауар айырбастау *тізбегінен тыс пайдалы өнім болып қала береді (яғни, ол әлі де «тұтыну құны» бар)*. Сонымен қатар, нарықтағы барлық басқа өнім-тауарлардың бағасы оның санында тұлғалады, ал өзіндік бағасы әрқашан 1-ге тең болады.
- Сонымен ақша **үш функцияны** атқарады: **1) төлем қаражаты (сатып алу және басқа төлемдер үшін төлем), 2) сатып алу жарамдылықтың жинақтау қаражаты, 3) преysкуранттың инварианты - әмбебап балама, оның мөлшері барлық басқа тауарлардың құндылықтарымен (бағаларымен) өлшенеді.**

- Ақшаның пайда болуымен өнімсіз - «экономиканың алып-сатарлық секторының» пайда болуы үшін мүмкіндік ашылды. Табиғи (маусымдық) және жасанды түрде жасалған бағалардың ауытқуы бір схеманы іске асыру мүмкіндігін ашады: *бастапқы_мөлшердегі_ақша* ⇒ *үнемі_өзгертін_құнмен_алып-сатарлық_тауар* ⇒ *оған_бағаның_өсу_уақыты* ⇒ *көп_мөлшерде_ақша*.
- Ақшаның пайда болуымен өсімқорлық өзінің мүмкіндіктерін кеңейтті, өйткені ол негізгі түйіндінің бақылауды бастады – **АҚША** – өнім айырбасудың екі адымды схемасында: *өз_өнімі* ⇒ **АҚША** ⇒ *қалаған_өнім*.

- Ақша тобына кез-келген өнімді қосу оны **өндіруге** әкеледі:
 - **оны ақша ретінде пайдалану мақсатында,**
 - бірақ өзінің бастапқы мақсатына сәйкес пайдалану (тұтыну) мақсатында емес. Бұл мақсат оған тауарлардың ақша тобына кірмес бұрын осындай өзгешелігі болған.
- Бұл инфляцияға алғышарт жасайды - ақшаның барлық түрлерін сатып алуға жарамдылығын төмендеуі. Ақша-өнімдерінің массасының өсу қарқыны тауарлардың ақша тобына кірмейтін өнімдер өндірісінің өсу қарқынынан асып кетсе, инфляцияның алғышарттары жүзеге асырылады.
- Сондықтан, алғашқы ұзақ және қоғамдарды кеңінен қамту мерзімді инфляция «алтын» болған: XVI ғасырда Испанияда алтынның ақша айналымындағы бағасы үш есе өсті. Бұл 1) құлдық пен тоналған Америкадан алтынның түсуіне және 2) елде әр түрлі өнімдер шығарылатын өндіріс көлемінің аз өзгеруіне байланысты болған. XVII-ші ғасырдың аяғында, алтынның ақша айналымымен Еуропаның қалған елдерде де бағалар өсті. Бұл Еуропаға Испаниядан алтынның ағып кетуіне байланысты болған. Сол кезде ол Еуропада басқа өнімдер өндірісінің өсу қарқынынан озып кеткен.
- Еуропа мемлекеттерінің тарихында мұндай құбылыс зергерлік бұйымдар мен ыдыстардың күміс пен алтыннан монеталарға қайта балқыту ретінде атап өтілген. Сондай-ақ, монеталардың зергерлік бұйымдар мен ыдыс-аяқтарға нарықтық ақша қажеттілігіне байланысты кері қайта балқыту пайда болған. **Айналыстағы ақша массасының көлемі осылай реттелді.**

- Ақша пайда болғаннан кейін бірден өмірде керек етілген әртүрлі тауарлар сияқты болған (яғни олардың «пайдалану құны» бар еді), олар тауарлардың «ақша тобын» құрастырылған. Нәтижесінде әр түрлі ақша мен өнімдер преysкуранттың инварианты ретінде әрекет ете алды. Осылайша Вавилон патшасы Хаммурабидің кодексі (б.з.д. XVIII ғ.) астық пен күміс бойынша заңды төлемдерді мойындады және күмістің астыққа «айырбас бағамын» белгіледі. Преysкурант инварианттардың әрқайсысының өз пайдасы бар еді: **күміс**, аз мөлшерде және салмақта, үлкен сатып алуға жарамдылығыне және құныне ие болды, сонымен қатар зергерлік бұйымдар үшін шикізат болып табылатын және сақтау кезінде ерекше айналыс қажет етпейтін; **астық** сол дәуірдің экономикасындағы негізгі энергия тасымалдаушысы болған және сәйкесінше оның мөлшері қоғамның өндірістік мүмкіндіктері мен әскери күштын уағдаласылған.
- Алтын бағаның негізгі преysкуранттың инвариантына айналғаннан кейін, қағаз ақшаның алтынмен қамтамасыз етілуін жойғанға дейін, мемлекеттердің ішкі саудасы бір-бірімен айырбас сауда болған: *өз_өнімі ⇔ өнім_делдала_(ақша) ⇔ қалаған_өнім*; немесе: 1-кезең – *өз_өнімі ⇔ өнім_делдала_(ақша)*, 2-й этап – *өнім_делдала_(ақша) ⇔ қалаған_өнім*.
- Халықаралық (мемлекетаралық) сауда, шын мәнінде, 1971 жылдың 15 тамызынан 1978 жылдың сәуіріне дейін АҚШ долларына арналған алтын стандарты жойылғанға дейін және басқа мемлекеттер валюталарының алтынмен қамтамасыз етілуі жойылғанға дейін айырбас сауда болып қала берді.

- Кредиттік және банктік шоттардағы ақшалардың пайда болуымен (отандық терминологияда - қолма-қол ақшасыз ақша), преysкурант инвариант пен төлем қаражатының **физикалық** бөлінуі болды (1-ші және 3-ші ақшаның функциялары - бұрын қызыл түспен белгіленген), бұрын қымбат металдармен араласқан монеталар түріндегі немесе басқа да нысандағы қымбат металдар ма тауарлардың ақша тобына кірген:
 - төлем қаражатының функциялары кредиттік және банктік шоттардағы (қолма-қол емес) ақшаларға берілді;
 - инварианттың функциялары алтынмен (ішінара күміспен) қалды, нәтижесінде қымбат металдардан жасалған монеталар төлем қаражаты бола бастады.
- АҚШ Федералды резервтік («жеке дүкен», және мемлекет долларды шығаруға уәкілеттік берген мемлекеттік орган емес: **яғни АҚШ-тың қаржылық және экономикалық егемендігі жоқ**) жүйесі шығарған доллар қамтамасыз етілуінің алтын стандарты жойылғаннан кейін және басқа мемлекеттердің валюталары, кез келген әлемде кеңінен танылған преysкурант инварианттың анықталғанділігі - құндылық өлшемі, барлық басқа тауарлардың құнына әмбебап балама.
- **АҚШ долларын инварианттық дәрежеге көтеру әрекеті басынан бастап бүкіл әлемде бас тартуға себеп болды, өйткені жаңа доллар эмиссияның өзіндік құны олардың сатып алуға жарамдылығыне қарағанда бірнеше есе төмен. Бұл доллар жүйесін барлық қолданушылардың эмитенттің тонау құралына айналдырады. Мысалға, олар доллар алу үшін тауар өндіруге мәжбүр. Тауарлардың өзіндік құны доллар барлық түрлерінде эмиссияның өзіндік құнынан бірнеше есе жоғары болу керек.**

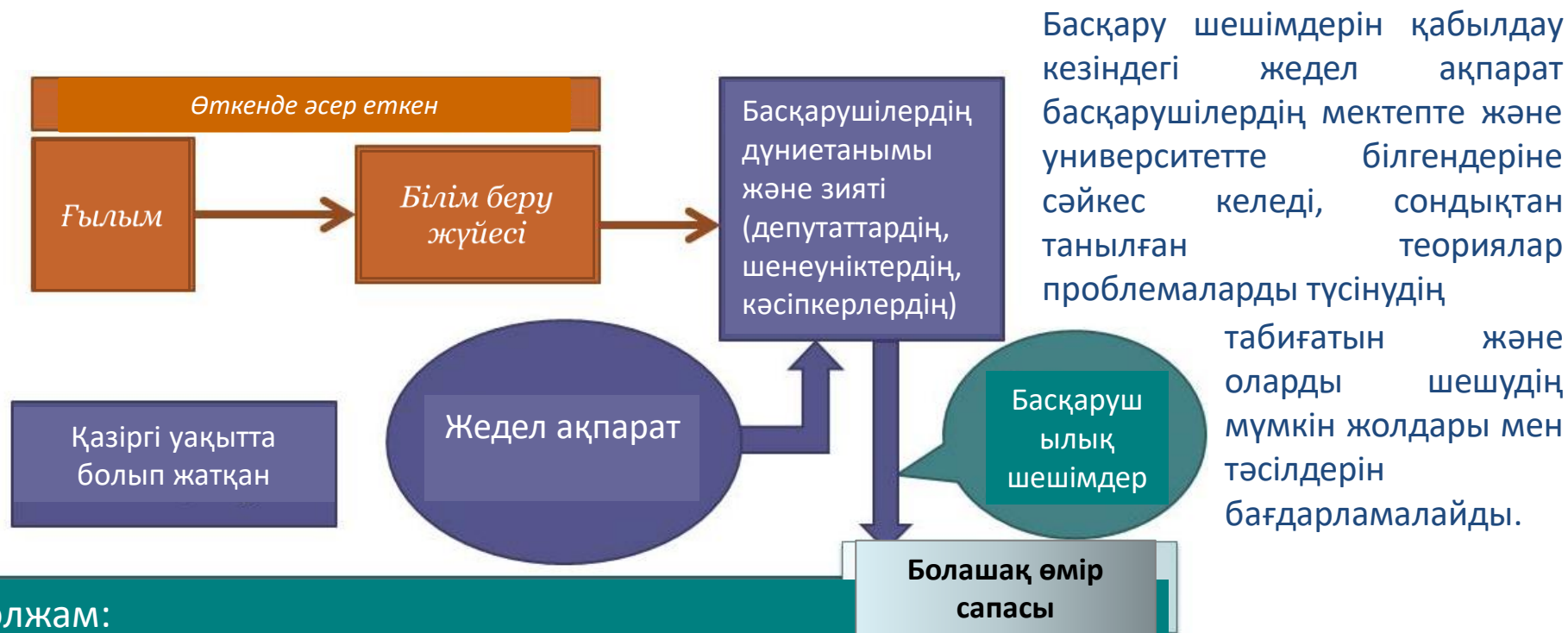
- Прейскурант инвариант пен төлем қаражаттары нақты бөлінген сәттен бастап осы уақытқа дейін үстем тұжырымдамасы шындыққа сәйкес келуді тоқтатты, оған сәйкес:

Ақша - бұл барлық басқа тауарлар құнының әмбебап баламасы ретінде әрекет ететін және келесі функцияларды орындайтын арнайы тауар:

- 1) құн өлшемі (прейскурант инварианттың функциясы);
- 2) айналыс қаражаты (сатып алу-сату мәмілесідан тыс төлем қаражаттарының қызметі);
- 3) қазынаны қорлануы немесе қалыптастыру құралы (төлем қаражатының және оңай төлем қаражатына айырбасталатын алып-сатарлық тауарлардың төлеу функциясы);
- 4) төлем қаражаты (төлем қаражаттарының функциясы);
- 5) әлемдік ақша (жалғыз және баламасыз, алтын сияқты әлемдік ақша қазіргі уақытта жоқ; сол есебінде, АҚШ-тың Федералды резервтік жүйесі шығарған доллардың және басқа мемлекеттер қабылдаған валюталардың, басқа эмитенттердің криптовалюталардың функционалдығы - пайдаланушылардың олардың тиісті төлем қаражатының эмитенттерінің мүмкіндіктерін бағалауымен анықталады).

Алайда, доллар эмитенті бұл ақша тұжырымдамасы ресми экономикалық ғылымда және барлық елдердің білім беру жүйесінде жалпы танылғандығына қызығушылық танытады, өйткені ол долларды әдепкі бойынша жалғыз әлемдік ақша деңгейіне көтереді, мемлекеттердің валюталарын жою үшін алғышарттарді жасап (жиырма шақты мемлекет өздерінің ішкі нарықтарында өз валюталарымен бірге доллармен төлеуге немесе олардан бас тартуға мүмкіндік береді).

- Экономикалық ғылым ақша өмірінің осы кезге дейін үстемдік болған тұжырымдамасымен өмірлік сәйкестіліктің жоғалу фактісін байқамады, бұл өз тәжірибесінде ақша тұжырымдамасын қолданатын барлық қоғамдар мен саясаткерлер үшін көптеген проблемаларды тудырады.
- Ғылым ұсынған теориялар мен теорияларға тән кемшіліктермен бірге қоғам өмірінің сапасына әсер ету процесі төмендегі суретте көрсетілген:

Болжам:

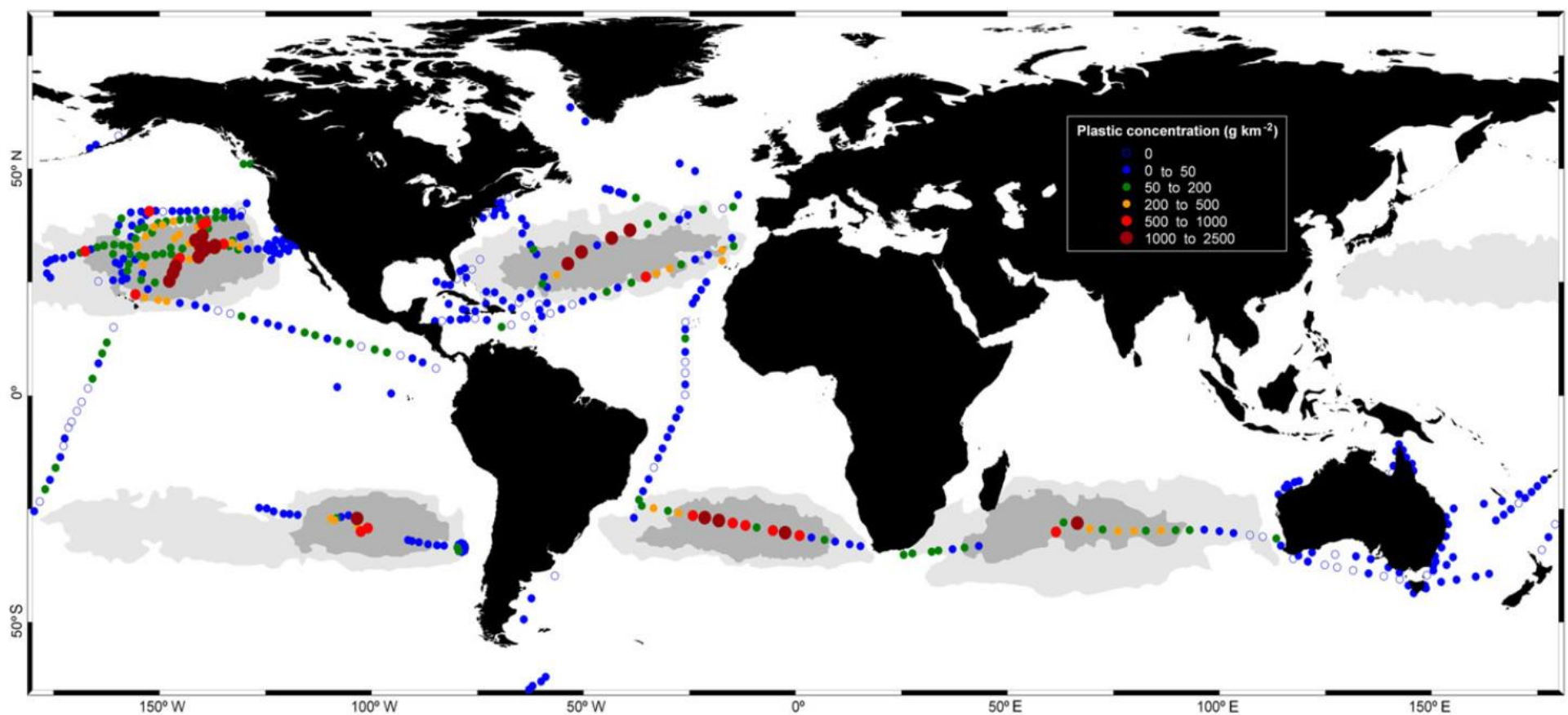
Немесе - әлеуметтік-экономикалық теориялардың жеткіліксіздігі және олардың салдары: сыбайлас жемқорлық, егемендікті жоғалту, өмір сапасының төмендігі.

Немесе - барабар теориялар және олардың салдары: егемендіктің толықтығы және өмірдің жоғары сапасы.

Тақырып 4. Ақшаны басқару тұжырымдамасы

- Ешнәрсе жасамайтын «экономиканың алып-сатарлық секторында» жетістікке жеткендер де, ең ақырында, ақшаны емес, әртекті өнімдерді және қол жеткен табиғи игіліктерді пайдаланады.
- Сондықтан бірінші сұрақ туындайды: нақты сектордағы кәсіпорындар қандай мақсаттарда жұмыс істеуі керек? Оған екі жауап бар:
 1. Саясат пен тарих ұсынған кез-келген әлеуметтік-экономикалық жағдайда кәсіпорындар жиынтығының өзін-өзі қамтамасыз етуі, яғни табысты кәсіпорындар иелерінің пайдасы үшін (байыту үшін).
 2. Қоғам өмірі мен дамуы үшін, мемлекеттік саясатқа және оның бүкіл тұрғындары ұрпақ сабақтастығындағы қажетті өнімдерді жеткілікті көлемде өндіру үшін.
- Бұл сұраққа жауаптардың әрқайсысы екі түрлі әлеуметтік және басқару міндеттерге сәйкес келеді. Екі міндеттің арақатынасы келесідей:
 - бірінші міндеттің шешімі (кәсіпорындардың өзін-өзі қамтамасыз етуі) екінші тапсырманы сәтті шешумен қамтамасыз етілуі мүмкін;
 - тек бірінші мәселені шешуге бағдарлану екінші тәжірибенің бірінші шешімнің аясында түбегейлі шешілмеуіне кепілдік береді, бұл тарихи тәжірибемен расталады – үмітсіз қайыршыларға әлеуметтік стратификация, таңнан таңға дейін жұмыс істейтін кедейлер, азды-көпті еркін «орта тап», көп қабатты бай «элита»; ғаламдық биосфералық-әлеуметтік (экологиялық) дағдарыс.

Әлемдік мұхиттардың тек жүзіп жатқан пластмасса қоқыспен ластануы (ластану тығыздығы 5 кг/м^2 дейін) ғаламдық апаттың көрсеткіші болып табылады

- Сондықтан бәрі екінші мәселені шешу контекстінде. Тиісінше, нақты сектордағы кәсіпорындар келесі мақсаттар үшін жұмыс істеуі керек:
 - биоценоздар дамып, тұрақты болуы керек, ал табиғи орта барлығына өмірдің жоғары сапасын қамтамасыз етуі керек;
 - мемлекеттік саясат (ғаламдық, сыртқы және ішкі) табиғи игіліктермен және қажетті өнімдермен қамтамасыз етілуі керек;
 - қоғамда ұрпақтар сабақтастығында **КЕПІЛДІК** толығымен болып **БАРЛЫҚ** тамақтану, киіну, салауатты өмір сүру және еңбек жағдайлары болуы керек, **БАРЛЫҚ** балалар ата-бабаларына қарағанда жақсы білім және тәрбие алуы керек.

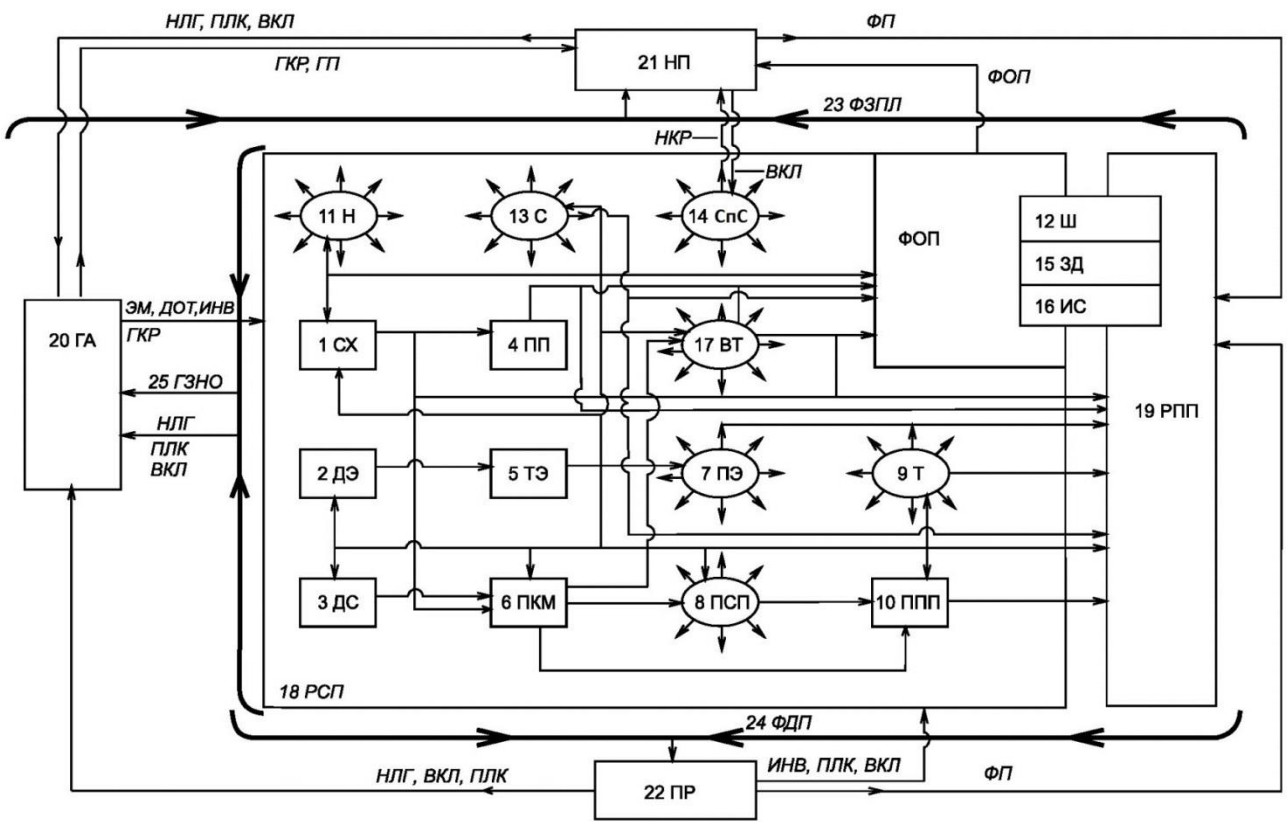
Бұл үкіметтің сол жақтағы суретте келтірілген циклдегі мәселелерді шешуді басқаруды өз мойнына алуын талап етеді.

Бұл қажет, өйткені нарықтық механизмнің өзі:

- макро деңгейінде мақсат қою мүмкіндігі жоқ;
- Саясаткерлер жариялаған мақсаттарға жетуді қамтамасыз ету үшін өзін-өзі бапталу мүмкіндігі жоқ.

- Жоғарыда аталған мәселені шешу не қажет:
 - Тарихы қалыптасқан ғылым 1992 жылы Рио-де-Жанейрода өткен БҰҰ конференциясында тұрақты даму тұжырымдамасы жарияланғаннан бері 30 жылға жуық уақыт бойы жұмыс істемеген ұлттық экономикадағы мемлекеттік басқару мен басқаруды ғылыми-әдістемелік қамтамасыз ету. **Бұл физикалық география, биоценоздар биологиясы, адам биологиясы мен медицина, басқару теориясы, әлеуметтану, саясаттану және МАЗМҰНЫ ТҮРЛІ экономикалық ғылым қамтитын біртұтас ғылыми кешен болуы керек.**
 - табиғи игіліктерге, өнімді өндіруге, табиғи игіліктерді таратуға және тұтынуға қол жетімділікті қамтамасыз ету.
- Біздің заманымызда осындай игілігінің көзі табиғи орта және сыртқы экономикалық субъектілермен өзара әрекеттесетін мемлекеттер ішінде локализацияланған өндіріс және тұтыну жүйелері болып табылады.
- Оның төменгі деңгей жүйесінің элементтері әкімшілік жағынан дербес кәсіпорындар болып табылады. Оның ішінде басқару негізінен құрылымдық болып табылады. Олар толығымен нарықтық дербес бола алады, бірақ сонымен бірге олар дирекциялары қандай-да бір жолмен нарықтағы мінез-құлықтың дербестігін шектейтін бірлестіктердің бөлігі бола алады. Осылайша, жүйе қандай-да бір түрде оның элементтерінің өзін-өзі басқаруы мен сыртқы басқаруды біріктіреді. Бұл үшін **жүйенің әртүрлі деңгейлерінде болатын басқарудің басқару және өзін-өзі басқару процестерін ұйымдастыруды** қажет етеді, **бұл жүйені басқару объектісі ретінде қарастыру қажет.**

Басқару объектісі - мемлекеттің көп салалы өндірістік және тұтыну жүйесі, өнім айырбасы және ондағы қаржы ағындары.

Жүйе тек тұтастай алғанда қоғам үшін құндылыққа ие, өйткені оның сыртында кез-келген кәсіпорын өміршең болмайды, өйткені ол өмірлік қажеттіліктің бәрін өндіру және тұтыну тұрғысынан өзін және оның қызметкерлерінің өзін-өзі қамтамасыз ете алмайды.

Схемада келесі секторлар көрсетілген: 1 АШ (CX) - ауыл шаруашылығы, аңшылық, балық аулау; 2 ЭӨ (ДЭ) - энергетикалық ресурстарды өндіру; 3 ШӨ (ДС) - шикізатты өндіру; 4 ТӨ (ПП) - тамақ өнеркәсібі; 5 ТД (ТЭ) - энергия тасымалдаушыларды мақсатты пайдалануға технологиялық дайындау; 6 ҚМӨ (ПКМ) - құрылыс материалдары мен халық шаруашылығы салаларына арналған технологиялық ингредиенттер өндірісі (...); 20 МА (ГА) - мемлекеттік аппарат; басқа салалары мен қоғамдық өмірдің аясылар. Қоғамның барлық салалары мен сфералары өнім айырбасумен өзара байланысты.

Теңгерімдік модельдер бағалау немесе басқа қосымша ақпаратқа емес, бірақ саланың нақты көрсеткіштеріне негізделген жалғыз болып табылады. Оларды қалай пайдалану керектігін білу керек.

Өнім айырбасудың бастапқы теңгерімдік моделін құру принциптері.

x_i - саланың жалпы қуаты « i » ($i=1...N$). Одан әрі өнімнің жалпы көлемін x_i тұтынушылар арасында бөлу қарастырылады. Тұтынушылар арасында саланың өнімдерін бөлу « i » теңдеу түрінде ұсынылуы мүмкін:

$$x_i = \sum_{j=1}^N \alpha_{ij} x_j + f_i \quad (1), \text{ қайда:}$$

$\alpha_{ij} x_j$ - « i » сала өз өндірісінде тұтынатын « j » сала шығарған өнім көлемінің үлесі x_j (α_{ij} - « j » салаға сәйкес үлестік қатынас коэффициенті), басқаша айтқанда, бұл « j » саланың өндірісін қамтамасыз ету үшін « i » сала бойынша өнім жеткізу көлемі;

$\sum_{j=1}^N \alpha_{ij} x_j$ - өзін-өзі өндіріс процесінде барлық салалар (« i » саласымен бірге) тұтынатын « i » саланың жалпы өнімінің үлесі, яғни, ол өнімді тұтыну, басқаша айтқанда «аралық өнім» деп аталады;

f_i — « i » саланың «түпкі өнімі» деп аталатын, яғни не үшін өндіріс болды.

$$\alpha_{ij} x_j = a_{ij} x_j \quad (2), \text{ қайда:}$$

x_j — « j » саланың жалпы өнімі - « i » сала өнімінің тұтынушысы;

a_{ij} — қолда бар технологиялармен, өндірісті ұйымдастырумен және мәдениетімен, бұл коэффициент « j » саласының өнімін есепке алу бірлігі үшін қажет « i » саласы өндірісінің көлеміне тең. Оны тікелей шығын коэффициенті деп аталады.

2-ден 1-ге ауыстыру матрицалық-векторлық жазбада белгілі формада салааралық теңгерімның теңдеулерін алуға мүмкіндік береді:

$$(E - A)x = f \quad (3), \text{ қайда:}$$

- E — бірлік матрицасы, оның негізгі диагоналында бірлер бар, ал оның үстінде және астында нөлдер бар;
- A — өндіріс айырбастауын - ұйымдастырушылық және технологиялық шартты - сипаттайтын a_{ij} тікелей шығындар коэффициенттерінің матрицасы;
- x — жалпы өндірістік қуаттың баған-векторы $x_i (i=1...N)$;
- f — соңғы өнім баған-векторы $f_i (i=1...N)$.

3-те теңдеулер сұраққа жауап беруге мүмкіндік береді: Соңғы өнімнің қажетті мөлшерін (вектор f) алу үшін салалардың жалпы қуаты (яғни вектор x) қандай болуы керек? Сонымен қатар технологиясы мен өндірістің ұйымдастырылуы A матрицасымен сипаттайды. A матрица - бұл a_{ij} тікелей шығындардың коэффициенттері.

Соңғы өнімге f_i кіреді:

- өткен өндірістік циклдерде өндірілген және тұтынылмаған « i » өнімнің ауыспалы құрамы;
- « i » өнім бойынша өндіріс-тұтыну жүйесінің экспорт-импорт балансының сальдосы («+» белгісімен экспорт, «-» белгісімен импорт);
- үй шаруашылығына өмір сүру үшін берілген өнімнің f_i үлесі (яғни халық тікелей тұтынатын нәрсе);
- ұлттық экономиканың мемлекеттік секторынан тыс мемлекеттік органдарға берілген өнімнің f_i үлесі. Оның мақсаты - мемлекеттік саясат пен мемлекеттік аппараттың қызметін экономикалық қолдауды қамтамасыз ету;
- «инвестициялық өнімдер» - өндіріс нәтижелерін беретін өндіріс құралдары (станоктар, басқа өндірістік жабдықтар, күрделі құрылымдар және т.б.). Яғни, қарастырылған немесе кейінгі өндіріс циклдеріндегі белгілі бір салалардың (инвестициялық өнімнің технологиялық мақсатына сәйкес және оларды басқа салаларға тарату) өндірістік қуаттылығының $\Delta x_k (k=1...N)$ белгілі бір өсуі.

Бастапқы теңгерімдік моделін құру өнімдерді заттай есепке алуға

Бірақ салааралық теңгерімін өнімнің өзіндік құнын есепке алу түрінде де ұсынуға болады. Оған өту x_j салалар бойынша заттай есепке алудың шығарылымының көлемін тиісті өнім түрлерін есепке алатын бірліктерінің бағаларына көбейту және тікелей шығындардың коэффициенттерін қайта есептеу жолымен көрсетілген формула бойынша жүзеге асырылады:

$$a_{cuij} = a_{huij} \frac{p_i}{p_j}, \text{ қайда}$$

a_{cuij} — өнімдерді (мнемоникалық индекс "СУ") есепке алудың құндық формасындағы тікелей шығындар коэффициенті, бұл « j » саласы үшін бір төлем бірлігіндегі өнім көлемін шығару үшін « i » саласының өнімдерін сатып алуға қанша ақша жұмсау керектігін көрсетеді;

a_{huij} - заттай есепке алатын тікелей шығындардың коэффициенті («НУ» мнемоникалық индексі)

p_i — i саланың есепке алатын өндірісінің бірлігі бағасы;

p_j — j саланың есепке алатын өндірісінің бірлігі бағасы.

Нәтижесінде теңгерімдік моделінің құрылымы өзгеріссіз қалады: $(E - A)x = f$

Өнімді есепке алатын құндық формасы мүмкіндік береді:

- технологиялық әр түрлі салаларды бір салаға біріктіру арқылы мәселенің өлшемін үлкендік дәрежесі бойынша азайту. Мұны өз өнімдерінің функцияларының ортақтығы негізінде жасауға болады (мысалы: ауыл шаруашылығы - көптеген технологиялар және өнімдерді заттай есепке алу - бір емес, көптеген салалар);
- модельге қаржы айырбастауді енгізіп, **кредиттік-қаржы жүйесін макроэкономикалық деңгейдің құрылымдықсыз басқару құралы ретінде** қарастыру.

Егер біз кредиттік-қаржылық жүйені құрылымдықсыз тәсілмен макро-деңгейді басқару құралы, өндіріс пен тұтынудағы өнім айырбасу құралы ретінде қарастыратын болсақ, онда мыналар анық болуы керек:

- ол тек тұтастай алғанда қоғам үшін құндылыққа ие, өйткені жеке меншік иелерінің ешқайсысы (белгілі бір ақшаның иелері, бұл сомалар қанша көп болса да), оның тұтастай иеленуші болмайды;
- оның қызметін пайдаланатын әр жеке және заңды тұлға - көптеген пайдаланушылардың бірі болып табылады;
- ондағы барлық ақшаны өзіне иелену мағынасыз жаттығу болып табылады, егер сәтті болса, бұл басқару құралы ретінде кредиттік-қаржы жүйесін бұзуы мүмкін;
- **ондағы ақша бір ғана функцияны орындайды - төлем қаражаты болу, тіпті олардың жинақталуы (қазынашылық функциясы) ақыр аяғында сол функцияға түседі - болашақта бір кездері төлем қаражаты бола алады.**

Осы жағдайларға сәйкес сұрақ туындайды: 1) тұтастай жүйенің иесі кім бола алады; 2) оның нақты (де-факто) иесі кім; 3) қоғамның даму мүддесі үшін оның иесі кім болуы керек? Осы үш сұрақтың жауабы:

- Меншік иелері бола алады:
 - немесе ұзақ уақыттан бері банк ісін пайдаланып келген ғаламдық өсімқорлық корпорация - мемлекеттік және ұлттық деңгейлердегі есепші;
 - немесе мемлекет.
- Де-факто иесі - ғаламдық өсімқорлық корпорация (Ресей Федерациясының Орталық банкі туралы заңнаманы қараңыз: Орталық банк Ресей Федерациясы үшін ештеңеге жауап бермейді).
- **Қоғамдық дамудың мүддесі үшін оның мемлекеттік билік өкілі болып табылатын азаматтық қоғам болуы керек.**

Әрі қарай туындайтын нәрсе осыған негізделеді, меншік иесі - бұл өзінің мемлекеттік билік өкілі болып табылатын азаматтық қоғам.

Есептің құндық түрінде өнім айырбасудың салааралық теңгерім және ондағы кредиттік-қаржы жүйесі арқылы макроэкономиканы мемлекеттік басқару құралдарын бейнелеу.

Өнім айырбасу және құн балансы

	Бағандар ($j=1 \rightarrow \rightarrow \rightarrow \rightarrow N$): j саланың өндірістік ресурстарды (жолдар: $i=1,...,N$) өз өндірісі (салалық шығындар j) кезінде тұтынуы	Қайтарым	Саланың (толық) жалпы қуаты
Жолдар ($i=1 \rightarrow \rightarrow \rightarrow \rightarrow N$): i сала өндіретін ресурстарды бөлу (оның табысы)	$a_{11}x_1$ $a_{12}x_2$... $a_{1j}x_j$... $a_{1N}x_N$	f_1	x_1
	$a_{21}x_1$ $a_{22}x_2$... $a_{2j}x_j$... $a_{2N}x_N$	f_2	x_2
	 Одақ «А»:	...	Одақ «В»:
	Өнеркәсіптік.....	...	
	өнімді.....	...	Өндірісті басқару
	айырбастау.....	...	
$a_{i1}x_1$ $a_{i2}x_2$... $a_{ij}x_j$... $a_{iN}x_N$	f_i	x_i	
.....	...	...	
$a_{N1}x_1$ $a_{N2}x_2$... $a_{Nj}x_j$... $a_{NN}x_N$	f_N	x_N	
«Қосылған құн»	v_1 v_2 ... v_j ... v_N		Негізгі теңгерімдік арақатынас: $\sum_{j=1}^N v_j = \sum_{i=1}^N f_i$
	Одақ «В»: Тұтынуды басқару		

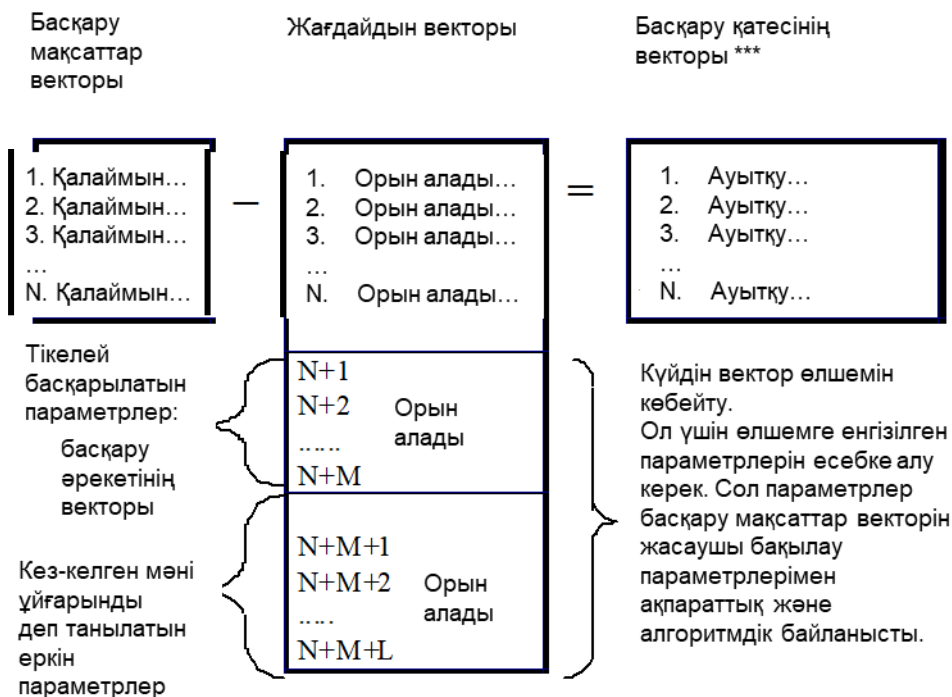
Негізгі теңгерімдік арақатынас:

$$\sum_{j=1}^N v_j = \sum_{i=1}^N f_i$$

Макро деңгейдегі басқару құралдары:

- Бухгалтерлік есеп шоттарының кестесі құрылымсыз қосылған құнның құрамдас бөліктерін анықтайды (v жолын бірнеше жолға бөлу), олар түпкілікті өнім құрылымына сәйкес келуі керек (f векторындағы бағандар-терминдер): негізгі теңгерімдік арақатынасын қараңыз.**
- Инвестициялық өнімдер.** Оларды шоттар Жоспарында және f векторының құрамында көрсетілген болу керек.
- Өндіріс пен тұтыну салаларын құрылымсыз басқару құралы - бұл «жеткізілім көлемі - баға» қатынасына уағдаласылған бағаның динамикасына қарамастан, қажетті көлемде тауарларды, табиғи игіліктерді өндіруді (демеуқаржыларды) және өткізуді (жәрдемқаржыларды) қамтамасыз ететін басқару. Бұл басқару төменде көрсетілген мемлекеттік және корпоративті бөлу алгоритмі:**
 - жалақы, зейнетақы, басқа да жәрдемақы;
 - салықтар мен салық жеңілдіктері;
 - қажетті өнімді өндірушілерге демеуқаржылар (олардың пайдалылығының төмендеуімен);
 - өндірісі мен тұтынуы қоғамның дамуына қажетті өнімді тұтынушыларға жәрдемқаржылар (жоғары бағамен).

Көп салалы өндіріс пен тұтыну жүйесін басқару процесінде ақпаратты құрылымдау.

1, ..., N - басқару объектісінің (процесінің) бақылау параметрлерін кері тәртіпте, егер қойылған мақсаттардың толық жиынтығына қол жеткізу мүмкіндік болмаса, таңдалған нақты мақсаттарды жүзеге асырудан мәжбүрлі түрде бас тартуға;

N+1, ..., N+M+L - мүмкін күйлердің матрицасындағы бақылаумен байланысты параметрлер;

N+1, ..., N+M - тікелей басқарылатын параметрлер (басқару әрекетінің векторы); ерекше жағдай барлық немесе кейбір тікелей бақыланатын параметрлерде N-тен аспайтын индекстер болған кезде де мүмкін;

N+M+1, ..., N+M+L - еркін параметрлер;

*** Басқару қателерінің векторы оның құрамдас бөліктері ретінде өлшенетін басқару қателіктерін де, қателіктерді дұрыс бағалауды да қамтуы мүмкін.

- Басқару мақсаттарының векторы дегеніміз - қоғамның өмірі мен дамуына және мемлекет саясатын қамтамасыз етуге қажетті өнімнің барлық түрлерін өндірудің, импорттаудың және тұтынудың қажетті деңгейлері.
- Жағдайдын векторы - бұл өнімнің барлық түрлерін өндірудің бар болып тұрған деңгейлері.
- Басқару қатесінің векторы - қалаулы өнімдердің тапшылығы және жағымсыз өнімді өндіру деңгейлері; ал оның қаржылық өрнектен - *халықтың күнделікті өмірде* тұтынатын өнімдерінің преискурранты.
- Құрылымдық басқару құралдары дегеніміз - мемлекеттік билік органдарының сәулеті, кәсіпорындар мен кәсіпорындар бірлестіктерінің ұйымдық-штаттық құрылымдарының сәулеті, барлық басқару органдарының өкілеттіктері.
- Құрылымсыз басқару құралдары - өнімді стандарттау және сертификаттау жүйесі, кредиттік-қаржы жүйесі, заңнама және құқық қолдану практикасы.

Мемлекеттік саясатты, қоғамның өмірі мен дамуын біз қарастырып отырған проблема тұрғысынан экономикалық қамтамасыз етілуі ақша тұжырымдамасын құруды қажет етеді. **Ақшаның басқарушылық негізделген тұжырымдамасын қалыптастыру үшін келесі қадамдар керек:**

- баға белгілеу процесін адекватты түсінуді;
- сала ішіндегі бағалардың басқару мәнін (мағынасын) түсінуді;
- тұтастай алғанда мемлекеттің макроэкономикалық жүйесі деңгейіндегі бағалардың басқарушылық мағынасын (мағынасын) түсінуді.

- Бағаны екі жолмен жасауға болады:

Бірінші нұсқа - қатысушылар: қызметінің пайдалылығын қамтамасыз етуге бағытталған өнімнің иесі (оның өндіруші немесе дилер) және әлеуетті сатып алушылар.

- Мұндай меншік иесінің көзқарасы бойынша баға = ие тауып алған өнімнің өзіндік құны + өнімнің сату кезінде қалаған пайдаға сұраным.
- Потенциалды сатып алушының көзқарасы бойынша қолайлы баға оның төлем қабілеттілігі шегінде болуы керек. Тауарларды сатып алғаннан кейін, қызығушылықтың болашағында оның төлем қабілеттілігінің қолайлы деңгейінің сақталуын қамтамасыз ету керек. Потенциалды сатып алушыны өндірушінің (немесе дилердің) өзіндік құны мен пайдасы қызықтырмайды. Ол үшін өнімнің оның мүдделеріне сәйкестігі **(оның мүдделерінің пайда болуы - ерекше тақырып)** және оны сатып алудан туындайтын ерекше проблемаларсыз сатып алуға мүмкіндік беретін баға маңызды.

Екінші нұсқа - қатысушылар: өнімнің иесі, кімге бұрын тауып алған өнімнің және иеліктернің өзіндік құны қазір ешқандай мәнісін бермейді (яғни ол сатып алу-сату мәміленің пайдалылығын уайымдамайды), және әлеуетті сатып алушылар. Бұл жағдайда:

- сатушы-иеленуші үшін бағаның қолайлы болуы оның болашаққа арналған жоспарларымен және олардағы өзінің меншіктін сатудан түсетін табыстың рөлімен уағдаласады;
- Потенциалды сатып алушы үшін қолайлы баға бірінші нұсқадағыдай жағдаймен анықталады.

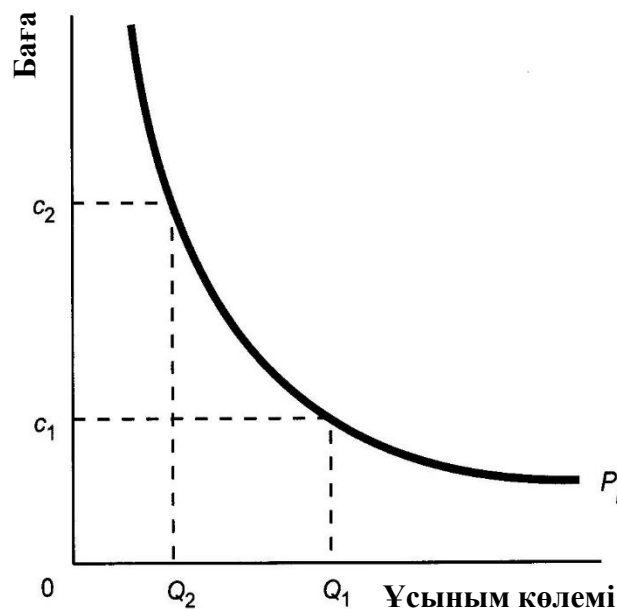
- Яғни, еңбек құны теориясы (баға белгілеу) қоғамдағы нақты баға белгілеуді түсіндірмейді, дегенмен оны кәсіпорындарда өнімді жоспарлау және дайындау кезеңінде кейбір стандартты жұмыстардың өзіндік құнына қосылатын үлесті бағалауға қатысты шектеулі түрде қолдануға болады. Сондықтан қоғамның кейбір бөлігінің проблемаларды «мраксизмдің» көмегімен шешуге деген үміті жүзеге аспайды.

Сала ішіндегі бағалардың басқару мәні (мағынасы).

- Баға өнімнің өзіндік құнының құрылымын және өнім есебін бірлігіне жататын пайда үлесін қамтиды. Кәсіпорында бухгалтерлік есепті ұйымдастырған кезде, өнімді өндіруге кеткен нақты шығындарды тіркеген кезде бухгалтерлік есеп өнімді, технологияны және өндірісті ұйымдастыруды жақсартуға арналған ақпарат жеткізушісі болады. Бұл баға құрылымының рөлі кәсіпорын деңгейінде де, макроэкономикалық деңгейде де салалардың жағдайы мен келешегін бағалау кезінде басқару міндеттерін құруда және шешуде өзекті болып табылады.
- Сонымен қатар, сала шеңберінде баға - бұл *әлеуетті сатып алушының көзқарасы бойынша бағаланатын өнім сапасының* қаржылық өлшемі: сіз өз тауарыңыздың бағасын бәсекелестерден жоғары етіп көтере аласыз (әрине, тиісті нарықтағы сатып алушылардың төлем қабілеттілігін шегінде), егер сіз әлеуетті сатып алушыларға сіздің өніміңіз сапасы жағынан бәсекелестеріңіздікінен жоғары екеніне сенімді бола алсаңыз.
- Сапаның берілген деңгейін ұстап тұру және жоғарылату кезінде өзіндік құнын төмендету бәсекелестердің ұқсас тауарларының бағаларына қатысты бағаны төмендетуге және тиісті нарықта өз өнімдеріңіздің үлесін арттыруға мүмкіндік береді. **Нарықта сіздің өнімдеріңіздің үлесін арттыру кәсіпорынды басқару мақсаттарының векторында бірінші кезектегі міндет болуы керек**, өйткені бұл мәселені шешу басқа кәсіпорын мәселелерін шешуді жеңілдетуге мүмкіндік береді, **бірақ керісінше емес**.

- Мемлекеттің макроэкономикалық жүйесі деңгейіндегі бағалардың басқару мәні (мағынасы). Төменде белгілі және сауда практикасымен расталған «нарыққа белгілі бір игілікке жеткізу көлемі - толық өткізуды қамтамасыз ететін осы игіліктің бағасы» тәуелділігі көрсетілген.

Мемлекеттің макроэкономикалық жүйесін басқарудың мақсаты - әртүрлі өнімдерімен қоғамның барлық мүшелерінің қажеттіліктеріне және мемлекеттік саясатқа кепілдік беру және толық қанағаттандыру. Осыдан шығатын болсақ, барлық салалардағы макроэкономикалық жүйені тиісті деңгейде басқара отырып, өндіріс көлемі (ұсыныс) бұрын қанағаттандырылған қажеттіліктердің жаңаруын ескере отырып, қоғамның қажеттіліктерді қанағаттандыру қажеттіліктерінің көлемінен төмен емес деңгейге дейін өсуі керек. Сәйкесінше, мемлекеттің макроэкономикалық жүйесі деңгейіндегі «тауарлар ұсыным көлемі - бұл баға» қарастырылатын тәуелділікке сәйкес,

баға - бұл қоғамның қажеттіліктеріне қатысты өнімдер мен табиғи игіліктердің тапшылығын өлшем болып табылады.

- Оның мемлекеттің макроэкономикалық жүйесі деңгейіндегі басқарушылық функциясы қоғамдағы сатып алуға жарамдылығын статистикалық таралым арқылы өнімдер мен табиғи игілігін тұтынуға сұранысты шектеу болып табылады.
- Қажеттіліктерді кепілдендірілген толық қанағаттандыру үшін ұсыныстың көлемі жеткілікті болған кезде, тұтыну сұранысына шектеу ретінде баға өзінің басқарушылық мәнін жоғалтады.

Сәйкесінше: преискуронт - бұл биосфера-әлеуметтік-экономикалық жүйелердегі өзін-өзі басқару қателігінің векторының қаржылық көрінісі.

- Бұл тұжырым макроэкономикалық жүйелердің дамуын жоспарлау мәселелерінде өнім айырбасу теңгерімін оңтайландыруда қолданылған кезде сызықты бағдарламалаудың қосарлы теориясына сәйкес келеді.
Преискуронтта басқару теориясының басқару қателігінің векторын сипаттайтын барлық қасиеттер бар:
 - идеалды басқару режимінде - компоненттердің нөлдік мәні,
 - идеалды режимнен ауытқуымен - компоненттер мәндерінің абсолютті мәнде өсуі,
 - нақты процесс идеалды режимге жақындаған кезде компонент мәндері абсолютті мәнде азаяды.
 - Сонымен қатар, **мемлекеттік басқару практикасындағы нақты преискуронтті экономикалық жетістіктер туралы кез-келген жалған есеп берумен ауыстырыла алмайды...**
- Алайда, преискуронтты макроэкономикалық басқару **практикасында** қателіктер векторы ретінде түсіндіру үшін объективті факторларды анықтау қажет. Бұл факторлар қаржылық айналымды және мемлекеттің әртараптандырылған өндірісі мен тұтынушылық жүйесінде болып жатқан процестерді байланыстыратын.
- Сонымен қатар, преискуронтты нөлге айналдыру міндеті - жалпы мәдени міндет. Бұл міндеттің экономика және қаржы саласында оқшауланған шешімдері жоқ.

- Макроэкономикалық жүйе (тауар массасы) салалар шығаратын өнім көлемі - **барлық уақытта, мәдениеттің, технологияның және экономиканың ұйымдастырылуының кез-келген сипатымен** - қоғамның макроэкономикалық жүйесінің энергиямен жарақтандырылуымен уағдаласылады.
- Өнімдерді өндіру және тарату процесінде өнімнің айырбастауымен жүретін төлем қаражаттарының көлемі эмиссия саясатымен уағдаласылады және «баға деңгейін» белгілейді.

Макроэкономикалық жүйе салалары бойынша өнім шығару - өндіріс ауқымы (тауар массасы).

Өндіріс процесінде өнім алмасуымен бірге жүретін төлем құралдарының мөлшері.

**Саясаткерлер! Тауар-ақша
теңгерімін қоғамның игілігі үшін
басқарыңыз !!!**

Николай Константинович Байбаков (1911 - 2008). 1955 жылдан 1957 ж. Мамырға дейін - КСРО Министрлер Кеңесінің халық шаруашылығын перспективалық жоспарлау жөніндегі мемлекеттік комиссиясының төрағасы, 1957 ж. Мамырдан 1958 ж. дейін - РСФСР Мемлекеттік жоспарлау комитетінің төрағасы, 1965 жылдан 1986 ж. зейнеткерлікке шыққанға дейін - КСРО Мемлекеттік жоспарлау комитетінің төрағасы. 1958-1963 жылдар аралығында ол аймақтық деңгейде Н.С. Хрущевтың реформалардан бас тартуына байланысты жұмыс істеді.

Н.К.Байбаковтың тән 1992 жылғы Гайдар-Чубайс реформаларына сипаттамасы:

«Егер мен Мемлекеттік жоспарлау комитетінің төрағасы болып тұрғанымда, маған: «Жолдас Байбаков, сіз жылды тауарлық қамтуға жатпайтын 20 миллиард рубль шығарумен аяқтадыңыз», - деп айтса, мен, мүмкін, жынды болып кетер едім. Ал Сталин кезінде мені диверсия жасадын деп айыптайтын еді, егер мені бірден атып тастамаса, мені лагерьге сенімді түрде жіберер еді. Енді бұл нарыққа көшу үшін өтпелі төлем деп аталады.» [Байбаков Н.К. **Сорок лет в правительстве.** — М.: Республика. 1993. , с. 288].

Бұл сөздердің артында реформаторлардың тауарлар мен ақша массасының теңгерім өрескел бұзғаны жатыр, бұл 1990-жылдардағы экономикалық апатты тудырды. Әр түрлі теориялар мұндай бұзушылықтарды әртүрлі тәсілдермен қарауды ұсынып отыр:

- Либералды нарықтық көзқарастар тұрғысынан - айыпталатын ештеңе жоқ: нарықтық өзін-өзі реттеудің бір көрінісі.
- ЖЖБТ(жеткілікті жалпы басқару теориясы) тұрғысынан алғанда, бұл реформаторлардың шектен тыс құзыретсіздігі немесе сатқындық пен диверсия.

- Біз қоғамның өндірістік сферасын энергиямен жарақтандырылуыдан артық өнім ала алмаймыз. Және біз технологияларда энергияны пайдалану тиімділігі мен өндіріс пен тауар өткізуді ұйымдастырудағыдан артық өнім ала алмаймыз.
- Барлық дәуірлерде, барлық мәдениеттерде төлем бірлігі әрдайым қамтамасыздығының энергетикалық стандартымен сипатталады. Ол экономикада **энергияны сақтаудың жалпы физикалық заңдылығын тұлғалады: оны айналып өтуге немесе жоюға болмайды...**
- Кредит-қаржылық жүйеде ақша әрқашан 100% құрайды және олар тек белгілі бір купюраларда тұлғалады. Ақшаның 100% әрқашан $S + K$ құрайды, мұнда:
 S — айналысқа шығарылған ақша массасының көлемі;
 K — барлық берілген және әлі өтелмеген кредиттардың көлемі (пайыздарды есепке алмағанда).
 $(S+K)/(S+K) \equiv 1$
- Кез келген номиналды q сомасы өлшемсіз эквивалентке сәйкес келеді : $q/(S+K) \leq 1$
- $1/(S+K)$ мәндері есепті беретін кезеңде *айтарлықтай өзгереді*. Ақшалай сомалар номиналында жүзеге асырылатын **талдамалы** бухгалтерлік есеп осы кезеңде ақылға қонымсыз болады. Себебі, *бөлшектердің ортақ бөлгішке келтірілмегендігіне* байланысты.
- Төлем бірлігінің қамтамасыздығының энергетикалық стандарты преysкуранттың энергетикалық инвариантына негізделген. Инвариант «шартты отынның тоннасы» (әр түрлі типтегі бастапқы энергия тасымалдағыштары «әдеттегі отын» мөлшеріне дейін келтіреді. Бұл олардың әрқайсысының энергия сыйымдылығын «шартты отынның» энергия сыйымдылығына дейін есептеу негізінде жасалады) немесе килоВатт×сағат электр энергиясы болуы мүмкін.
- осы күндері оны **«төлем бірлігінің қамтамасыздығының энергетикалық стандарты» = «электр энергиясын өндіру көлемі»/($S + K$)** түрінде анықтау ыңғайлы.

Қамтамасыздығының энергетикалық стандарты эмиссиялық саясатты іске асырудың негізгі бақылау параметріне айналуы керек.

Өнім айырбасу және құн теңгерімі

	Бағандар ($j=1 \rightarrow \rightarrow \rightarrow N$): j саланың өндірістік ресурстарды (жолдар: $i=1,...,N$) өз өндірісі (салалық шығындар j) кезінде тұтынуы	Қайтарым	Саланың (толық) жалпы қуаты
Жолдар ($i=1 \rightarrow \rightarrow \rightarrow N$): i сала өндіретін ресурстарды бөлу (оның табысы)	$a_{11}x_1 \ a_{12}x_2 \ ... \ a_{1j}x_j \ ... \ a_{1N}x_N$ $a_{21}x_1 \ a_{22}x_2 \ ... \ a_{2j}x_j \ ... \ a_{2N}x_N$Одақ «А»:.....Өнеркәсіптік.....өнімді.....айырбастау..... $a_{i1}x_1 \ a_{i2}x_2 \ ... \ a_{ij}x_j \ ... \ a_{iN}x_N$ $a_{N1}x_1 \ a_{N2}x_2 \ ... \ a_{Nj}x_j \ ... \ a_{NN}x_N$	f_1 f_2 f_i ... f_N	x_1 x_2 Одақ «В»: Өндірісті басқару x_i ... x_N
«Қосылған құн»	$v_1 \ \ v_2 \ \ ... \ v_j \ \ ... \ v_N$ Одақ «В»: Тұтынуды басқару	Негізгі теңгерімдік арақатынас: $\sum_{j=1}^N v_j = \sum_{i=1}^N f_i$	

- Тауарлардың бар массасымен айналымдағы төлем қаражатының көлемі «баға деңгейін» белгілейді.
- Эмиссия және төлем қаражатын айналымнан шығару төлем бірлігін энергетикалық стандартын қамтамасыздығын сол немесе басқа бағытта өзгертеді. Сондықтан қамтамасыздығының энергетикалық стандарты да баға деңгейімен байланысты;
- Энергетикалық стандарттың критикалық шектен тыс жылдам өзгеруімен салаларда 1) олардың өндірістік қуатының арасындағы және 2) олардың сатып алуға жарамдылық пен айналым қаражаты арасындағы үйлеспеушіліктерді туындайды;
- Осындай үйлеспеушіліктердің өсуінің әсерінен экономикалық байланыстардың көпшілігі деградацияға ұшырайды және жойылады, бұл кәсіпорындардың күйреуге ұшырауына және барлық салалардағы өндірістің құлдырауына алып келеді.

Желілердегі тасымалдау процестерге Г.Р. Кирхгофтың ережелері, бұл массаның, энергияның және т.б. сақталудың жалпы физикалық заңдарының өрнектерінің бірі.

Түйіндер арасында белгілі бір «масса» өткізілетін желінің әрбір түйіні, **белгілі бір уақыт аралығында** келесі арақатынаспен сипатталады:

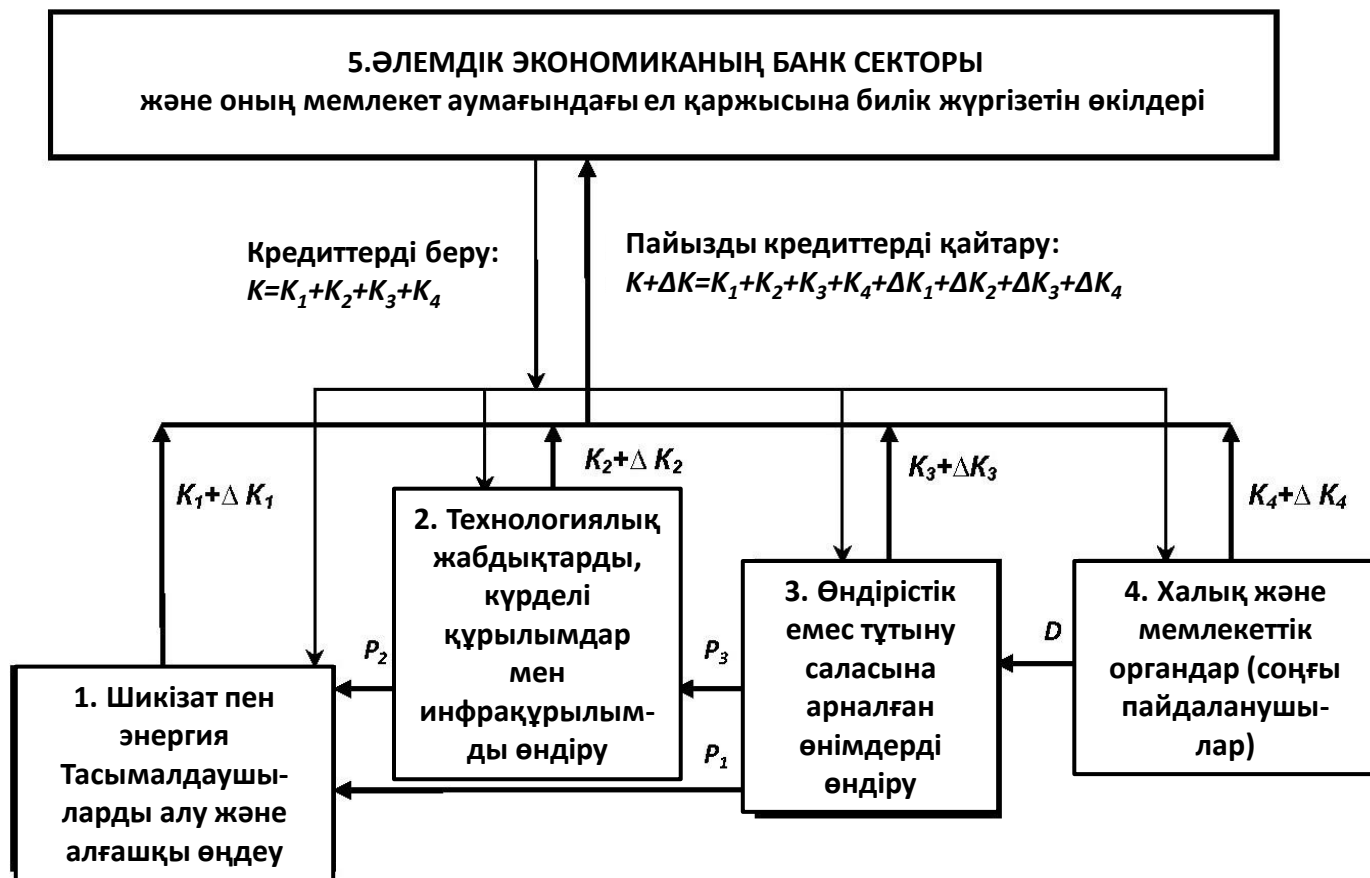
Кіріс сомасы - шығыс сомасы = сальдо + алдыңғы аралықтан мұраға қалған қалдығы (яғни, жаңа уақыт интервалының басында болатын жинақ).

Тұтастай алғанда желі оған кіретін түйіндердің барлық жиынтығы үшін осындай айырбастау теңгерімдермен сипатталады.

- Кәсіпорындағы бухгалтерлік есеп - бұл есепшоттар жоспарында көрсетілген кәсіпорын шоттарының жүйесінде жүзеге асыратын Г.Р. Кирхгофтың ережелері, олардың кейбіреулері арқылы кәсіпорын сыртқы «қаржы тұлғалармен» ақша массасын айырбастайды.
- Кирхгофтың ережелерін мемлекеттің көп салалы өндірістік-тұтынушылық жүйесін құратын барлық кәсіпорындар жиынтығына қатысты жүзеге асыру, ол нені көрсете алады? – **Экономист-теоретиктер мен практиктердің ешқайсысы бұған қызығушылық танытпайды, дегенмен мұндай тәсіл мемлекеттің көп салалы өндірістік-тұтынушылық жүйесінің өзін-өзі басқаруын ұйымдастыруға көптеген пайдалы заттар бере алады.**

Г.Р. Кирхгофтың ережелері ақша айналымын талдау кезінде.

Салық салуды ескермей ақша айналымының схемасы

Кредит-қаржы жүйесіндегі ақша мөлшері әрқашан 100% құрайды.

Бұл 100% және олардың үлестері сол немесе басқа ақшалай сомалардың атаулы құнде тұлғалады.

Ақша айналысының схемасын құруға болады және Г.Р. Кирхгофтың ережелеріне негізделген өз экономикасына пайызды кредиттерді беру арқылы мемлекет өзінің қаржылық-экономикалық егемендігінен айырылатындығын түсінсе болады. Неден болатын себептері: 1) кредит-қаржы жүйесінде ақша мөлшері әрқашан 100% құрайды; 2) несиелік пайыздың әсерінен олар **банктік ісін басып алған өсімқорлардың (макродеңгейдегі есепшілер)** трансұлттық корпорациясының меншігіне қайтымсыз түрде түседі.

Жиынтық сатып алуға жарамдылығы бар жүйеде $(S+K)/(S+K) \equiv 1$ -ге тең. Г.Р. Кирхгофтың ережелеріне негізделген осындай жүйеде ақша айналымын талдау пайыздық кредиттерді берудің келесі салдарларға әкелетінін көрсетеді:

- бағаның өсуін, өйткені қарызға бухгалтерлік қызмет ету өнімнің өзіндік құнымен есептеледі: несиелік пайыз - инфляцияның алғашқы генераторы;
- қоғамдағы сатып алуға жарамдылықтың тапшылығын, өйткені осы жарамдылық өсімқорлар корпорациясына бір бағытты өтуіне байланысты;
- өнімді өткізу бәсеңдету және инвестицияларды азайтуын;
- мемлекеттің егемендігінен айырылуға алып келетін, өсімқорлар корпорациясының мүдделері үшін тиімді төлем қабілеті бар сұраныс және инвестициялар ауқымының деформациясын;
- өнімді өткізу бәсеңдету, егер ол критикалық шектен тыс деңгейге жетсе, мемлекеттің көп салалы өндірістік-тұтынушылық жүйесінің күйреуіне дейін өндірістің деградациясына, жұмыссыздықтың өсуіне және оның салдарына, қылмыстық және саяси қылмыс түрінде, алып әкеледі. Ол, егер мемлекеттік болмаса, онда оның саяси жүйесінің күйреуге толы, және одан кейінгі азаматтық соғысқа, интервенцияларға және т.б. әкеп соқтырады.
- Номиналды кредит-қаржы жүйесінде осы салдардың кейбіреулері тек қосымша эмиссиямен ішінара өтемақы төлеу мүмкін.

Сондықтан: өзінің егемендігін қамтамасыз ету үшін ӘЛЕУМЕТТІК мемлекет жеке және заңды тұлғаларға алып-сатарлықпен емес, нақты және қоғаммен паразиттелуден гөрі, экономиканың нақты секторын дамытуға басымдық беріп, пайызсыз кредит беру жүйесін **МІНДЕТТІ құруы керек.** Әйтпесе, мемлекет ДҮНИЕЖҮЗІЛІК өсімқорлар корпорациясына қызмет етеді.

Егер, Г.Р. Кирхгофтың ережелер негізінде қоғамдағы өнім айырбасуымен бірге жүретін ақша айналымын талдау жасаса инфляция пайда болуы үшін келесі әрекеттердің бірі немесе олардың жиынтығы қажет:

- тұрақты бағамен есептелген (базалық кезең бағалары) нақты сектордағы өндіріс өсіміне қарағанда жоғары қарқынмен ақша массасын эмиссия жасауға;
- өндірісті алдыңғы төлем қабілеті бар сұраныс деңгейінен төмен деңгейге дейін азайту, бұл айналыстағы ақша массасының азды-көпті асып кетуіне және сәйкесінше бағаның өсуіне әкеледі;
- пайызбен кредит беру арқылы бағаның өсуін ынталандыру, бұл қоғамның және кәсіпорындардың «инфляциямен күресу» деген сылтаумен эмиссияны шектеу кезінде сатып алуға жарамдылығын жоғалтуына байланысты өндірістің құлдырауына әкеледі.

Инфляцияның генераторы - бұған қоса БІРІНШІ генератор - ретінде пайыздық кредиттерді беру, сонымен қатар, экономикалық теория оқулықтарында ешқашан қарастырылмайды және журналистикада ешқашан талқыланбайды.

Осындай жағдайда Ресей Федерациясының Орталық Банкі ширек ғасырдан астам уақыт өсімқорлықпен бағаның өсуіне ынталандыру жолымен Ресейдегі инфляцияны айналдырып келеді. Содан кейін ол эмиссияны шектеп (ақша массасының өсуін тежеу) сол инфляциямен күресу сияқты бастайды. Бұл үнемі бағаның өсуімен экономиканың нақты сектордың және халықтың айналым қаражатынан айырады және бұл өндірістің құлдырауына алып келеді. Ал өндірістің құлдырауы инфляцияның екінші толқынын тудырады ... Яғни Орталық Банк халықтың экономикалық геноцидін мақсатты түрде жүзеге асырады және ел экономикасының нақты секторын өлтіреді.

Эмиссия саясатының нұсқалары

Эмиссиялық және кредиттік саясаттың әсерінен төлем бірлігінің энергиямен қамтамасыз етілу стандарты:

1. Іс жүзінде өзгеріссіз қалуы мүмкін.
2. Ол өсе алады, ал кредит-қаржы жүйесінің жұмыс режимі баға деңгейінің төмендеуіне байланысты сатып алуға жарамдылығын жоғарылауымен қатар жүреді, **бұл тек 1) қоғам дамуының қажеттіліктеріне сәйкес макроэкономиканы кейіннен басқарған кезде және 2) бағаның өсуін тудыратын жүйеде несиелік пайыз болмаған жағдайда.**
3. Ол төмендеуі мүмкін, ал кредит-қаржы жүйесінің жұмыс режимі баға деңгейінің өсуіне байланысты сатып алуға жарамдылығын төмендеуімен қатар жүреді.

Әлеуметтік бағдарланған мемлекет екінші нұсқаны ұсынуға міндетті.

Екінші нұсқа - преискуранттың басқарушылық түсіндірмесі биосфералық-әлеуметтік-экономикалық жүйеде өзін-өзі басқару қателігінің векторының қаржылық көрінісі ретінде сәйкес келеді, және қоғамның біртұтастығын қамтамасыз етеді, өйткені бұл нұсқада барлығының дәулеттілігі өседі.

Кәсіпорындардың салааралық теңгерімдері және функционалды уағдаласылған шығындарының (ФУШ) әлеуметтік-қажетті құрылымы

Өнім айырбасу және құн теңгерімі

Бағандар ($j=1 \rightarrow \dots \rightarrow N$): j саланың өндірістік ресурстарды (жолдар: $i=1, \dots, N$) өз өндірісі (салалық шығындар j) кезінде тұтынуы		Қайтарым	Саланың (толық) жалпы қуаты
Жолдар ($i=1 \rightarrow \dots \rightarrow N$): i сала өндіретін ресурстарды бөлу (оның табысы)	$a_{11}x_1 \ a_{12}x_2 \ \dots \ a_{1j}x_j \ \dots \ a_{1N}x_N$	f_1	x_1
	$a_{21}x_1 \ a_{22}x_2 \ \dots \ a_{2j}x_j \ \dots \ a_{2N}x_N$	f_2	x_2
	 Одақ «А»:.....	...	Одақ «В»:
	Өнеркәсіптік.....	...	Өндірісті
	өнімді.....	...	басқару
	айырбастау.....	...	
	$a_{i1}x_1 \ a_{i2}x_2 \ \dots \ a_{ij}x_j \ \dots \ a_{iN}x_N$	f_i	x_i
«Қосылған құн»	$a_{N1}x_1 \ a_{N2}x_2 \ \dots \ a_{Nj}x_j \ \dots \ a_{NN}x_N$	f_N	x_N
	$v_1 \ v_2 \ \dots \ v_j \ \dots \ v_N$	Негізгі теңгерімдік арақатынас:	
Одақ «В»: Тұтынуды басқару		$\sum_{j=1}^N v_j = \sum_{i=1}^N f_i$	

№1 - саладағы кәсіпорындардың ағымдағы қызметін қолдауға арналған шығыстар. Оларға жеткізушілерден алынған аралық өнім үшін төлемдер шығыстары және персоналдың еңбекақы («А» блогындағы баған және «Б» блогындағы «жалақы» жолдың элементі) кіреді. Әрі қарай, «В» блогындағы салалық баған шеңберінде:

№ 2 — болашақта кәсіпорындардың жұмысын қамтамасыз етуге арналған шығыстар.

№ 3 — бизнестің әлеуметтік жауапкершілігін қамтамасыз етуге арналған шығыстар.

№ 4 — әр түрлі сақтандыру қорларының аударымдар (кәсіпорындар мен сыртқы).

№ 5 — кредиттік теңгерімдің сальдосы.

№ 6 — кәсіпкерлік табыс.

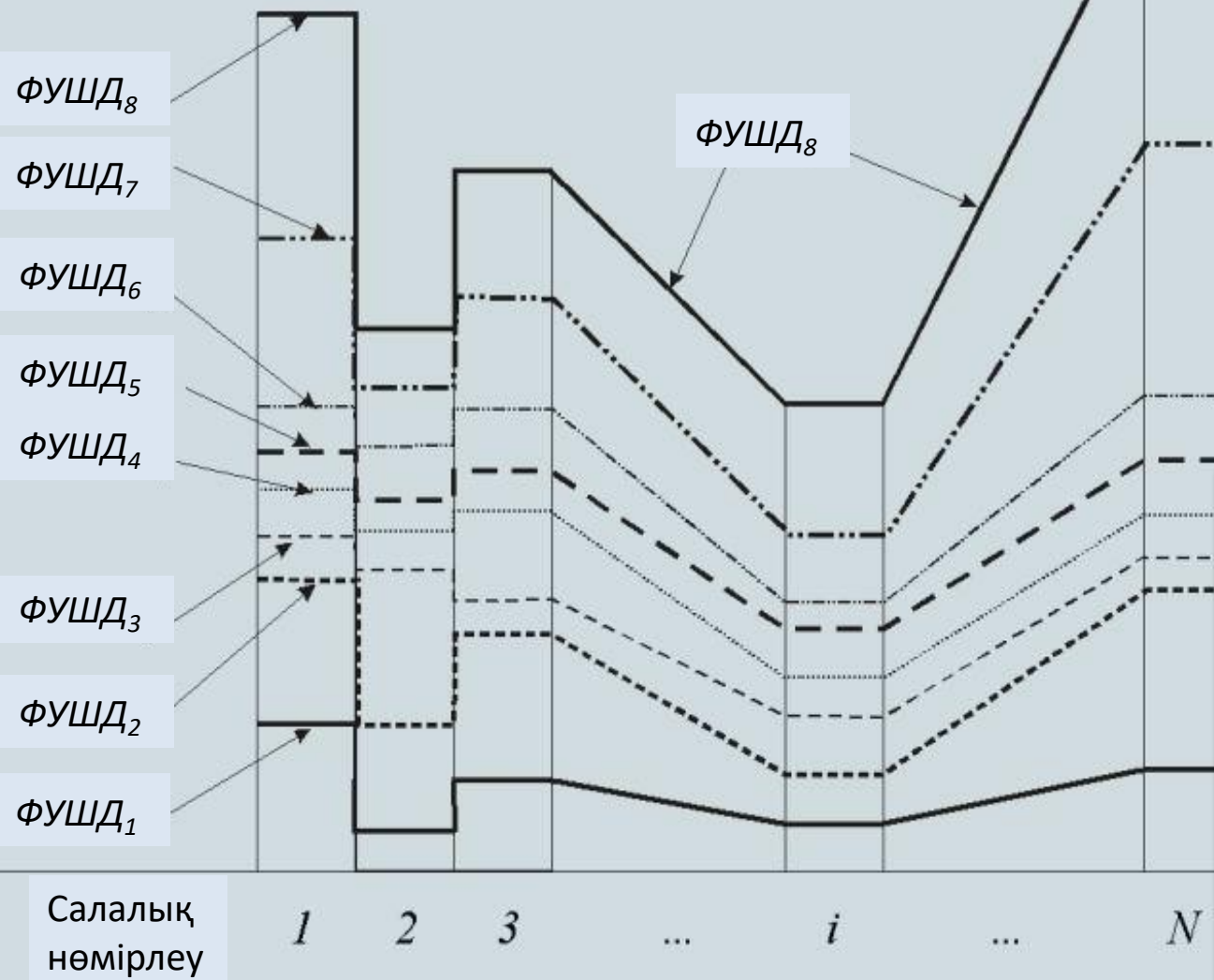
№ 7 — бөлінбеген пайда.

№ 8 — салықтардың, демеуқаржылардың, жәрдемқаржылардың сальдосы.

Бұған төлем алгоритмдері заңмен белгіленген концерн ішіндегі және жалпы мемлекеттік салықтар, демеуқаржылар, жәрдемқаржылар, кіреді.

Бухгалтерлік есепшоттардың жоспары және аударымдардың нормативтері - «қаржылық ахуалды» басқару құралы

$$\Phi УШД_k = \sum_{i=1}^k \Phi УШ_i = \Phi УШД_{k-1} + \Phi УШ_k$$

ФУШ - салалардың (кәсіпорындардың) функционалды уағдаласылған шығыстары. ФУШД - салалардың (кәсіпорындардың) функционалды уағдаласылған шығыстарының деңгейлері. Кәсіпорындардағы бухгалтерлік есеп шоттарының жоспары және ФУШ есептеу алгоритмі қоғам экономикасының сипатын және оның өмір сүру сапасын анықтайды.

Нарықты ФУШ және ФУШД нормативтерін белгілей отырып, биосфера-әлеуметтік-экономикалық дамудың Мемлекеттік жоспарына сәйкес күйге келтіріп жұмысті істеу керек. Бірақ бұл еш жерде оқытылмайды... Әлдеқашан істеу керек еді.

Тепе-теңдік бағалардың теңдеуі және оны нарықтық механизмді күйге келтіру мәселелерінде қолдану мүмкіндігі.

Теңдеуді алып шығарса болады.

$$(E - A^T)p = r, \text{ қайда}$$

A^T — тікелей шығын коэффициенттердің аударылған A матрицасы;

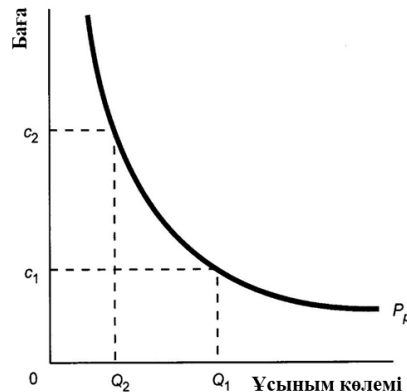
p — өнімнің преysкуранты;

r — салалар өнімі бағаларының құрамындағы факторлық шығындар үлесінің векторлық бағаны ("қосылған құн" үлесі). r векторының компоненттері тиісті x_i саланың жалпы өнімі заттай нысандағы есеп түрінде ұсынылатын $r_i = v_i / x_i$ қатынаспен анықталады

Бұл теңдеуді «тепе-теңдік баға теңдеуі» деп аталады, өйткені белгілі r векторы үшін (және, сәйкесінше, белгілі x және f векторлары үшін) оны салааралық қаржылық баланс үйлесетін бағаларды есептеу үшін пайдалануға болады. Алайда басқарудың бұл мүмкіндігі қызықтырмайды, өйткені нақты бағалар көбіне нарықтық конъюнктурамен қалыптасады. Сондықтан бағалар белгілі болса, осы теңдеу негізінде басқарудың тағы бір маңызды мәселесін шешуге болады - факторлық шығындардың r үлесін алуға болады, ондағы теңгерімі тиісті x және f векторлары үшін де үйлеседі.

Қоғам мен мемлекеттік саясаттың қажеттіліктерін кепілдендірілген қанағаттандыруға бағытталған экономикада:

- Кредит-қаржы жүйесі мемлекет меншігінде болуы керек, және оны қолданатын әрбір адам оны пайдаланушының құқықтық мәртебесіне ие болуы және оны пайдалану ережелерін мемлекет белгілеуі керек, өйткені бірде-бір жеке кәсіпкерлік өзін-өзі қамтамасыз ете алмайды және тұрақты макроэкономикалық экономикадан тыс маңызы жоқ.

- Салықтарды, демеуқаржыларды, жәрдемқаржыларды бөлу механизмінің мемлекеттік-әкімшілік мақсаты - өндіріс көлемінің өсуіне және қоғам мен мемлекеттің қажеттіліктерін қанағаттандыруға байланысты преysкуранттегі баға пропорцияларының әркелкі өзгеруі жағдайында салалар мен аймақтардың қаржылық тұрақтылығын сақтау (әр саланың «өзі өндіретін игілікті жеткізу көлемі - бағалар» тәуелділігі бар - сол жақтағы суретті қараңыз). Преysкурантты төмендету процесінде баға пропорцияларының әркелкілік өзгеруі 1) салалардың әркелкілік дамымауының және 2) «Маслоу пирамидасының» нарықтарындағы сатып алу қабілеттілігінің бөлінуіне әсер етудің салдары болып табылады.
- Салықтар мен демеуқаржылар механизмді әлеуметтік мемлекеттік саясаттың мақсаттарына экономикалық қамтамасыз етуіне үнемі күйге келтіріп отырыу керек. Сонымен бірге баға динамикасы мен өнімге деген қажеттілік пен табиғи игіліктерге негізделген салалар мен аймақтардың қаржылық тұрақтылығын қамтамасыз ету.
- Барлық азаматтарға төленетін сөзсіз табыс (субсидияның түрі) қоғамдық тұтыну қорларымен (ҚТҚ) қатар преysкурантты нөлдеу құралдарының бірі болып табылады (ҚТҚ - мемлекет азаматтарға ақысыз немесе ішінара төлем негізінде мүмкіндік беретін барлық нәрсе).
- Экономиканың әлеуметтік бағыты үшін динамикалық теңгерімдік модельдер негізінде жұмыс жасайтын Мемлекеттік жоспарлау комиссиясы қажет. Биосфера-әлеуметтік-экономикалық дамудың Мемлекеттік жоспарының орындалуына үкімет жауап беруі керек. Ал Орталық банк пен Қаржы министрлігін функционалды мамандандырылған бөлімшелер ретінде Экономикалық даму министрлігіне біріктіру керек.

Тақырып 5. Экономиканың дамуын және өмірді экономикалық қамтамасыз етуді жоспарлаудағы мақсат.

Бастапқы теңгерімдік теңдеуі $(E - A)x = f$ келесі сұраққа жауап беруге мүмкіндік береді: *қажетті соңғы өнімді (f векторы) алуға мүмкіндік беретін салалардың жалпы қуаттылығы (x векторы) қандай болуы керек?*

Алайда, кез-келген күрделіліктің теңгерімдік модельдері өз алдына мақсат қояды қалай жүзеге асыру туралы ештеңе айтпайды, яғни f векторын қалай анықтауға болады?

- Егер біз әрбір адамның, мәдени жағынан ерекше адамзат қоғамдарының және жалпы адамзаттың өмірі объективті заңдылықтарға бағынатындығын мойындайтын болсақ, онда экономиканың дамуын жоспарлау және қоғам өміріне экономикалық қамтамасыз етуді және мемлекеттік саясатқа мақсат қою осыған сәйкес жүзеге асырылуы керек.

ЖАЛПЫ БИОСФЕРАЛЫҚ. биоценоздардың түзілуін, биологиялық түрлердің бір-бірімен және жалпы биосфераның табиғи ортамен әрекеттесуін реттейді

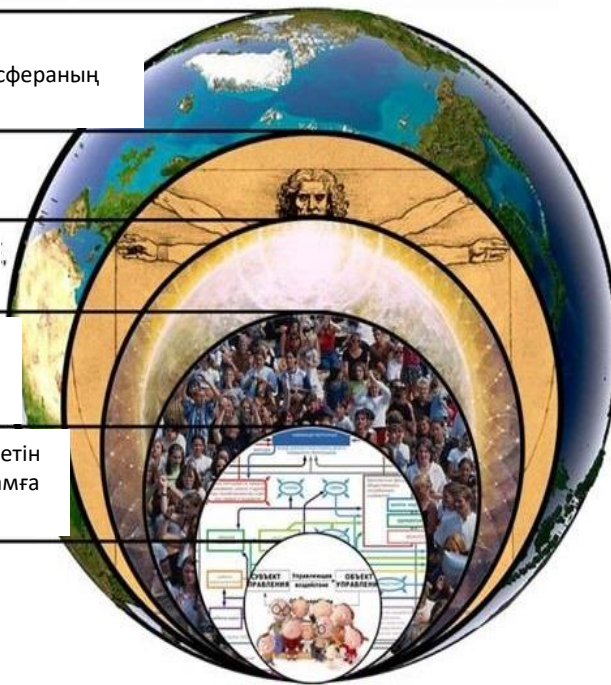
ТҮРЛЕРІЛЫҚ. «ақыл иесі» түрлерін басқа биологиялық түрлерден ажыратады

НООСФЕРАЛЫҚ-ДІНИЛЫҚ. моральдық - этикалық, ақыл иелерінің қарым-қатынасын реттейді

ӘЛЕУМЕТТІК-МӘДЕНИЛЫҚ. мәдениеттің құрылысын реттейді және оның адамдарға, қоғамға, адамзатқа және табиғи ортаға тигізетін әсерін анықтайды

ЭКОНОМИКАЛЫҚ. адамдардың экономикалық қызметін реттейді және оның экономикалық жүйеге және қоғамға тигізетін зардаптарын анықтайды

БАСҚАРУШЫЛЫҚ. басқару мен өзін-өзі басқарудың барлық процестерінде көрініс табады

- Олардың әрқайсысының мазмұнына енбей-ақ, адамдардың өмірін реттейтін объективті заңдылықтарды сол жақтағы суретте көрсетілген алты топқа біріктіруге болады.
- Бұл мақсат қоюдың субъективизміне объективті негіз беруге мүмкіндік береді.

Қажеттілік

Оны
қамтамасыз
ету үшін
өндіріс

Қажеттіліктерді
қанағаттандыру

Оның
қанағаттануының
салдары

Өздігінен
өндірістің
салдары

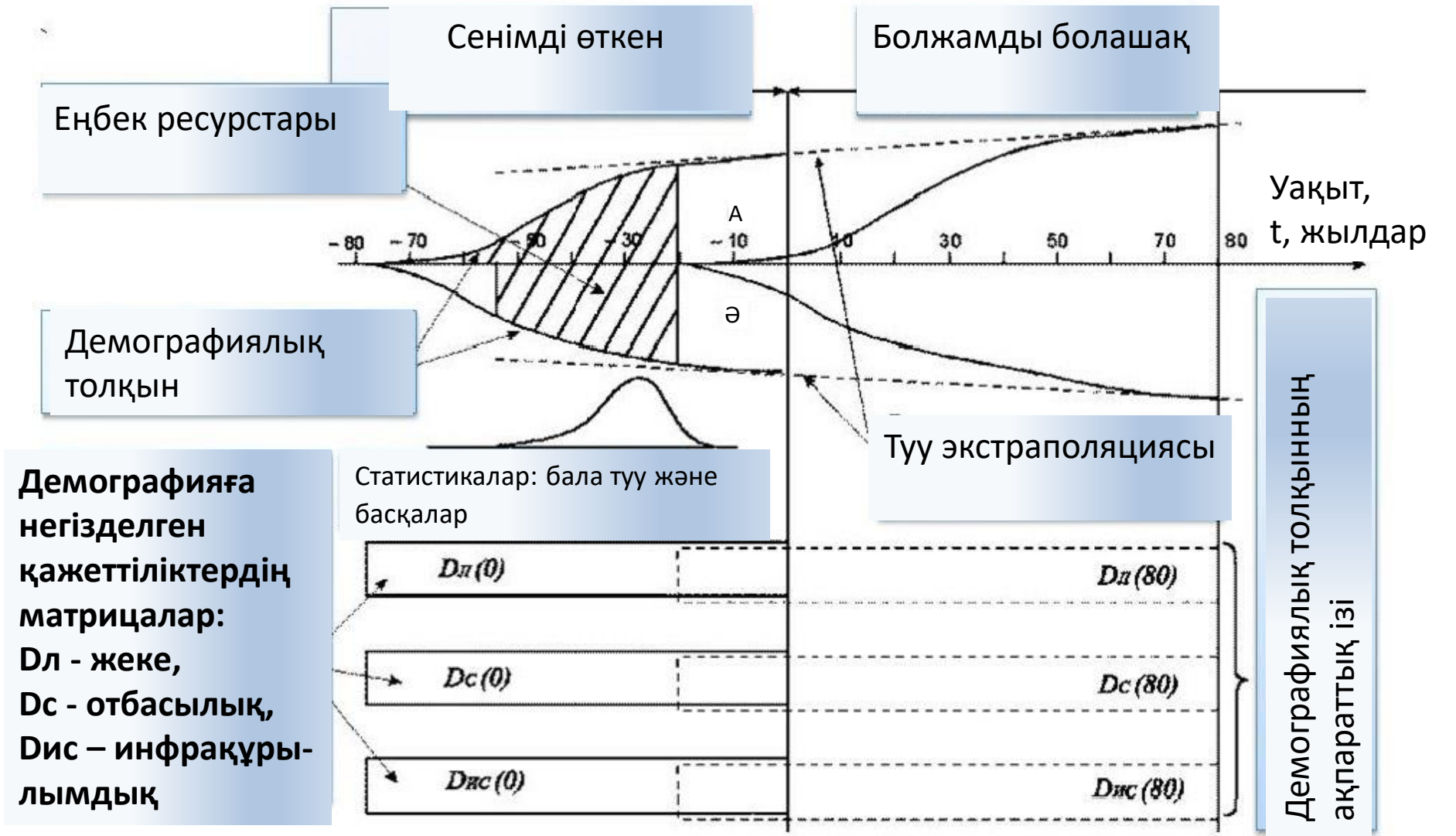
Жоғарыда суретте
көрсетілген
қатынастар
жүйесіндегі себеп-
салдарлық
байланыстардың

статистикалық көрсеткіштерін және статистикалық талдауларын негізге ала отырып, барлық белгілі зиянды факторларды объективті түрде анықтауға мүмкіндік береді: ағзаны және психиканы бұзатын алкоголь, басқа да есірткілер мен уландырғыштар; жыныстық бұзушылық; кәсіби спорт; зиянды өнімдер мен қызметтердің өз ішіндегі шамадан тыс (бірдей: жеткіліксіз немесе шамадан тыс) тұтынуы, нәтижесінде олардың тұтынушысына және (немесе) басқаларға, ұрпақтарына, биосфераға зиян келтіріледі; сонымен қатар бұрын зиянды деп танылмаған факторларды анықтауға мүмкіндік береді. Тиісінше, қоғамның барлық қажеттіліктері екі спектрге бөлінеді (спектр = қажеттіліктер тізімі және тізімдегі әр тармақтың көлемі):

- Демографиялық уағдаласылған қажеттіліктер, олардың қанағаттандырылуы қауіпсіз және Табиғатпен үйлесімді қоғамдық дамудың тұрақтылығын қамтамасыз ету үшін қажет.
- Қанағаттануы тұтынушылардың өзіне де, айналасындағыларға да, ұрпақтарына да, биосфераға да тікелей немесе жанама зиян келтіретін деграциялық-паразиттік қажеттіліктер.

Әрі қарай, демографиялық уағдаласылған қажеттіліктер f векторының құрылымына енеді, ал деграция-паразиттік, егер оларды өмірден және f векторынан шығаруға болмайтын болса да, басқару қателіктері ретінде қарастырылады.

Демографиялық уағдаласылған қажеттіліктердің болжамдылығы және f векторына енген кезде олардың спектрін болжаудың алгоритмдерін құру принциптері.

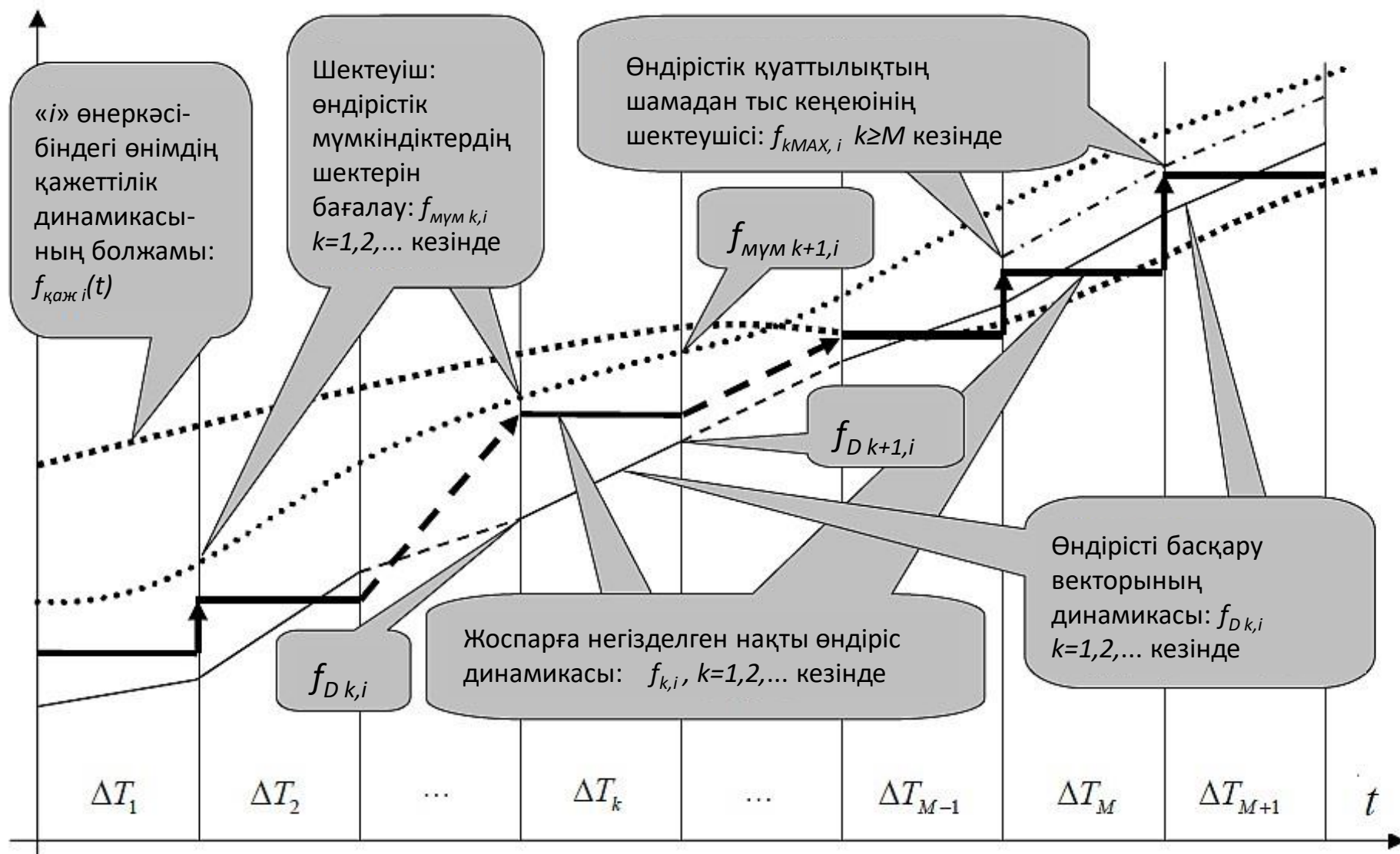
Соған қарамастан, f векторының өміршең тағайындалуымен де, ұқсас теңгерімдік теңдеуді $(E - A)x = f$ шешу келесі нәтижеге әкелуі мүмкін: қалаған түпкілікті өнімді (f векторы) алуға мүмкіндік беретін салалардың (x векторы) болжамды жалпы қуаттылығы нақты өндірістік қуаттан асып түседі. Бұл жағдайда не істеу керек?

Бұл сұрақтың жауабы мынада: f векторға «инвестициялық өнімдер» кіреді - бұл қарастырылып отырған өндірістік циклде өнім шығаруға қатыспайтын өндірістік және басқа жабдықтар мен ғимараттар. Бірақ сол «инвестициялық өнімдер» келесі өндірістік циклдарда салалардың өндірістік қуаттарының құрамына енеді және оларды жаңа өндірістер құру арқылы да, бұрынғыларын модернизациялау арқылы да салалардың жалпы қуаттылығының өсуін қамтамасыз етеді.

f векторындағы инвестициялық өнімнің жекелеген салалары үшін өндіріс көлемі мен тағайындалуы басқару құралдарының бірі - әлеуетті басқару әрекеттері болып табылады.

Бұл $\Delta T_1, \Delta T_2, \dots, \Delta T_k, \dots$, өндірістік циклдар кезегіндегі салалардың өндірістік қуаттарын дамытуға негізделген өндіріс жоспарын сипаттай отырып, өнім айырбастау және қаржы айырбастау $(E - A_1) x_1 = f_1, \dots (E - A_k) x_k = f_k, \dots$, салааралық тепе-теңдігінің хронологиялық сабақтастық дәйектілігін жобалауға мүмкіндіктер ашады. ΔT_k және ΔT_{k+1} өндірістік циклдарының ажырату шекараларындағы өндірістік қуаттылықтар $k = 1, 2, \dots$ барлық мәндері үшін $x_{k+1} = x_k + \Delta x_k$ қатынасымен байланысты.

Хронологиялық сабақтастық дәйектілікпен өнім айырбасу мен қаржы айырбастаудың салааралық теңгерімінде i саланың бойынша өндірістің даму динамикасы.

Жоғарыда келтірілген теңгерімдік модельдер мемлекеттердің көп салалы өндірістік-тұтынушылық жүйелерінде «не екенін» және осының бәрін қоғамның дамуына экономикалық қамтамасыз ету үшін қалай пайдалануға болатындығын көрсетуге арналған.

Мемлекет алдында көп салалы өндірістік-тұтынушылық жүйені бүкіл халықтың демографиялық уағдаласылған қажеттіліктерін кепілдендірілген толық қанағаттандыру режиміне келтіру міндеті тұр. Бұл мәселе құрылымдық және алгоритмдік тұрғыдан 1950 жылдардың ортасынан бастап сәтті шешіліп келе жатқан маневрлік ұшақты әуе шабуылына қарсы қорғаныс зымыранымен ұру мәселесіне ұқсас.

Екі мәселені шешуге қойылатын талаптардың айырмашылығы:

- Ұшақты зымыранмен соғу мәселесі 3 өлшемді кеңістікте шешіледі, ал экономиканы басқару міндеті параметрлер кеңістігінде шешілуі керек, оның өлшемі динамикалық теңгерімдік моделінде ескерілген салалар (өнімдер) санымен белгіленеді.
- Ұшақты зымыранмен соғу мәселесі нақты уақыт режимінде бірнеше минуттан аспайтын уақыт аралығында шешіледі, ал экономиканы дамыту жоспарын құру және қоғамның қажеттіліктері мен мемлекет саясатына экономикалық қамтамасыз ету үшін мәселерін бірнеше айға, ал кейбір жағдайларда тіпті жоспардың жүзеге асырыла бастағанына жылдарға байланысты шешілуі мүмкін. Заманауи және жетілдірілген компьютерлер оны әр түрлі нұсқаларда шешуге мүмкіндік береді, солардың ішінен сіз өзіңіз қалағандарын таңдай аласыз.

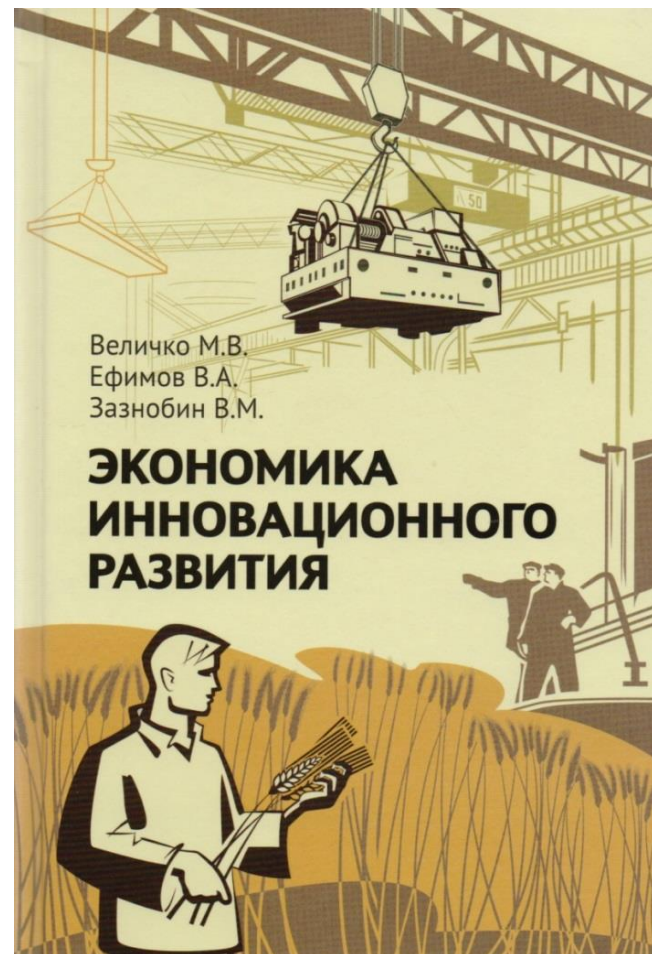
Сауда, ақша және ақша жүйелерінің даму тарихы кітапта сипатталған: Аникин А.В. **Золото. Международный экономический аспект.** / 2-шығарылым, қайта қаралған және кеңейтілген — М.: Международные отношения. 1988;
<http://economics-lib.ru/books/item/f00/s00/z0000012/>

Барлығы толық және
егжей-тегжейлі
баяндалған
монографияда

көрсетілген: ➔ ➔ ➔ ➔ ➔ ➔ ➔ ➔

Бұл интернетте бар - Yandex табады:

http://www.kpe.ru/files/pdf/2015/Ekonomika_innovatsionnogo_razvitiya_Velichko_Efimov_Zaznobin.pdf

Қарсыластарыңыз бар ма?

Осының бәрін білгеннен
кейін, сіз болашақта не
істейсіз?